Digitized by Google

Digitized by Google

3. 7. 617

A

3.7.617

3.7.617

3.7.617

Digitized by Google

Marci Aurelij
SEVERINI
Synopſeos
CHIRURGIÆ
Libri Sex.
AMSTELODAMI,
Apud Elizeum Weyerſtraeten. 1664.

PRÆLUDIA
CHIRURGICÆ
DISCIPLINÆ.

QVoniam aliquot quaſi gradibus ad optimam Chirurgiam itur, (neque enim ita parabilis eſt, ut plerique putant,) novum hujus profeſſorem inde judico primum incipere debere, quod ad cognitionem artis, & adnexorum facit; tùm ut inſpectam ejuſdem ſpeciem, atque uſum ſtudioſe expetat, tùm ut ritè ac facilè inſtituatur. Porrò, quæ communioris ſunt contemplationis, ſpecialibus præire conſueverunt: & ut dixit Ariſtotel. tam prompta eſt à communioribus via ad minus

communia ut etiam à natura indicetur: quapropter antequam Chirurgiæ præcepta, & rationes tradamus, operæ pretium eſt, de quibuſdam artis prænotamentis (prolegomena Græci vocant) principio tractari: ſic enim facilior commodiorque fiet ad cætera progreſſus. Definitio autem ex his prima ſe offert exponenda, quæ cum duplex ſit Ariſtotele auctore, lib. 2. poſter. c. 9. tùm nominis tùm rei: priorem nos primum proponemus.

Marc.

3.7.617

III ~ 5

Marc. Aurel.

SEVERINUS

De

TUMORIBUS PRÆTER NATURAM.

TUmor præter naturam (qui ab Hippocrate & veteribus οἴδημα vocatur, ut pluribus locis notavit Galenus) eſt conſtitutio totius corporis, aut aliquarum ejus partium, naturalem quantitatem, cum qualitatis mutatione, excedens, qui ſi ad tantam magnitudinem attollatur, ut ab hâc actio impediatur, morbus cenſeri debet, alioqui vel ſymptoma, vel pathema duntaxat.

Arabes tumorem præter naturam (quatenus morbus eſt) apoſtema ap-

pellant, quum tamen ἀπόστημα eam tumoris ſpeciem, qui abſceſſus dicitur, ſignificet: aſſeruntque, duce Avicennâ apoſtema, id eſt, (ut volunt) tumorem præter naturam, morbum eſſe compoſitum ex intemperie, malâ compoſitione, & unitatis ſolutione, ſervatâ uniuſcujuſque horum morborum formâ perfectâ, ita, ut in una eademque parte ſenſibili tria hæc morborum genera reperiantur. Quæ deſcriptio ab Hippocratis & Galeni ſententia aliena non eſt, potiſſimum quum à materiâ calidâ tumor ortum habuerit.

De Tumorum præter naturam Differentiis.

Differunt Maximè Tumore p. n.

Quantitate, ut { Magni, Mediocres, Parvi.

Qualitatibus primis, ut { Calidi, Frigidi.

Sub-

Subſtantiæ modo, ut { Molles, Duri.

Symptomatis, ut à { Colore, & dol. unde dicuntur, { Albi, Nigri, Lividi. Rubri. Dolentes.

Partibus affectis, ut { Ophthalmia Peripneumonia Pleuritis.

Materia, à quâ nominantur { Sanguinei, Bilioſi, Pituitoſi, Melancholici. { Ad quos referuntur { Aquoſi, Flatuoſi

Quoniam verò, ut ait Galenus, omnium tumorum, qui præter naturam ſunt, varietas, ex ejus quod influit natura naſcitur, ideò pro varietate materiæ tumorem committentis varia tumorum genera in hac diſputatione facilioris doctrinæ gratiâ ſtatuentur.

De Tumorum Materia.

Materia autem tumorum apud Galenum quadruplex eſt, nempe San-

guis, bilis flava, pituita, & ſuccus melancholicus: ex quibus quatuor vulgares tumores nempe phlegmone, Eryſipelas, œdema, & ſcirrhus oriuntur: Ad quos etiam quatuor humores aliorum omnium præter naturam tumorum materiam revocari veteres medici voluerunt: præterea, quod eorum cujuſpiam quivis tumor ſemper magis particeps ſit: atque ob id præter analogiam quandam pro humorum naturalium numero, & primarum qualitatum conjunctionibus, tumores omnes ad quatuor capita reduxerunt: quorum veſtigiis inſiſtentes tumores inſigniores ad eaſdem quatuor claſſes revocabimus.

De Tumorum Cauſis Efficientibus.

Efficiens tumorum Cauſa aut Fluxio eſt, aut Congeſtio. Eſt autem fluxio humorum in corpore motus ad aliquam partem, qua propter eorundem

dem quantitatem, aut qualitatem, aut ſimul utramque, eos ſine ſui læſione recipere non poteſt. Illud vitium Plenitudo, hoc Cacochymia, dicitur Dependet autèm à

Partis mittentis {
- Robore
- Connexione cum recipiente

Partis recipientis. {
- Imbecillitate
- Raritate
- Situ inferiore
- Colore,
- Dolore

} à {
- Motu.
- Igne
- Sole.
- Medicamentis
- Ictu vel morſu venenatorum.
- Ambiente aëre
- Vulnere
- Ulcere
- Contuſione
- Diſtorſione
- Tenſione
- Obſtructione
- Flatu.

Humoris. {
- Tenuitate
- Aliavè ad fluxum propenſione.

Altera tumoris efficiens Cauſa Congeſtio eſt ex Galeni ſententia, Con-

geſtio verò excrementornm tertiæ coctionis in parte aliquâ collectio eſt, propter ipſius facultatis expultricis imbecillitatem, quæ major fieri poteſt accidente facultatis alteratricis errore.

De Tumorum Signis.

Cognitis tumorum cauſis, de Signis quibus eorum naturam, ſpeciem, ſtatumque præſentem dignoſcamus, & tandem futurum eorundem exitum ſive converſionem deprehendere poſſimus, neceſſariò eſt diſſerendum, cum curationis principium ex ipſius morbi naturæ cognitione maximè pendeat. Tumores igitur aut in occultis partibus ſunt, aut in apertis, & externis. Qui in occultis oriuntur, ex perfecta membrorum corporis cognitione maximè deprehenduntur, de quibus dicere nunc non inſtituimus. At in apparentibus partibus tumorem eſſe, ex collatione partis tumentis cum ſe

ipſa, naturali ſtatu, & diſpoſitione prædita, cuique deprehendere promptum eſt.

Species & *natura* tumoris cognoſcitur ex partis tumentis colore calore, frigore, duritie, mollitie, dolore, tenſione, renixu, morſu & fluxionis periodo. Color enim ſimilis efflorеſcit humoribus, niſi intro receſſerint, quiſi ſubalbidus fuerit, pituitam, ſi nigricans, ſuccum melancolicum, ſi rubeus, ſanguinem, ſi flavus aut ſubpallidus, bilem flavam, aut humorem aliquem putreſcentem, vel aduſtum, ſubeſſe indicat: quemadmodum frigus aut pituitam, aut aquoſos humores, aut flatus, aut ſuccum melancholicum, aut concretos, & induratos humores. Durities verò cum dolore, phlegmone, ſine dolore ſcirrhum ſignificat. Mollities autem ſine dolore œdematis nota eſt. Tenſio, & renixus magna in parte flatus vel humoris repletionem oſtendunt, ſicut mordicatio, humoris tumorem committentis acrimoniam.

Fluxionis etiam Periodus, & exacerbatio tumoris, ejus materiam, atque adeo naturam & ſpeciem indicabunt. Nam matutino tempore, ſicuti & vere, ſanguis, meridie, & æſtate, bilis flava, veſperi, quemadmodum & autumno, ſuccus melancholicus, noctu non minus quam hyeme, pituita movetur. Ita enim partes diei cum anni partibus, quantum ad humorum motum pertinet, proportionem habere exiſtimant Hippoc. & Galenus.

Futurum tumorum exitum, aut converſionem, ex ipſorum differentia, ex materiæ benignitate aut malitia: tenuitate aut craſſitie, caliditate, aut frigiditate, & ſimilibus qualitatibus, item ex partis affectæ natura, robore, & imbecillitate, totiuſque corporis omnimoda diſpoſitione, maximè deprehendemus. Hinc enim fit ut tumores, niſi in principio fieri prohibeantur, variis modis terminentur. Alii per Digeſtionem, reſoluto per inſenſilem tranſpirationem omnino humo-

more, qui ad partem affectam defluxerat. Alii per Suppurationem, quorum materia coquitur, id eſt, ſuppuratur, & in capacitatem convenientem abſcedit. Alii reſoluta tenuiore tantum humoris parte in Scirrhoſam diſpoſitionem tranſeunt. Alii multo adhuc deteriores ſunt, in quibus partes à fluxione ſuperantur, & ad tantam intemperiem deveniunt, ut & actio omnino pereat, & ipſæ gangrænâ corripiantur.

Alii denique omnium peſſimi, qui maligni dicuntur, repente invadunt & regrediuntur, eorum materiâ propter malignam aliquam qualitatem ad interiores, & nobiliores partes delatâ: periculo enim pleni ſunt morborum tranſitus ab ignobilioribus ad partes nobiliores & interiores, quos tumoris ſubita imminutio, & graveſcentia ſymptomata indicabunt.

Ad hæc tum ad διάγνωσιν, tum ad πρόγνωσιν, plurimum conſiderare juvat tumorum ipſorum tempora, id

eſt, principium, augmentum, ſtatum, & declinationem: quamvis nihil ex accidenti ex eis conjiciamus. Ob id enim Galenus propoſito phlegmones exemplo, aliorum tumorum tempora, per quæ illorum diſpoſitio immutatur, inveſtigare docet.

Tumoris Præter naturam univerſalis Curatio.

Tumor præter naturam aut adhuc fit, aut jam factus eſt: illius autem duplex eſt indicatio, altera præcautio, fluxionem perhibens, & altera curatio, quod in parte eſt vacuans.

Quoniam cauſarum remotio fluxionem inhibet, ſi propter totius corporis Plenitudinem humor fluxerit, ipſam venæ ſectione, ſi vires & aliæ indicationes permiſerint, item frictionibus, balneis, exercitatione, unctionibus digerentibus, inediâ, tollimus: Cacochymiam verò convenienti purgatione. At ſi propter partis recipien-

pientis imbecillitatem fluxio excitata fuerit, ipſam partem confirmabimus. Si propter ejuſdem Situm inferiorem, ægri corpus arte ita collocabitur, ut pars affecta, ſi fieri poteſt, ſuperiorem locum teneat, & dolore careat. Si propter Dolorem, tùm anodynis propriè dictis, vel epiceraſticis, vel narcoticis ſedabimus. Si Calor fluxionem excitaverit, ipſum refrigerantibus mitigamus.

Humoris tenuitas ſumptis, & admotis, ut craſſeſcat, efficiemus. Ejuſdem verò impetum modis omnibus avertemus, nunc in contrarium revellendo venæ ſectione, ſcarificatione, cucurbitulis, corniculis, hirundinibus, vinculis, frictionibus; nunc verò ad partes vicinas per communes venas derivando.

Altera indicatio, quæ Vacuare docet, in tumore, qui adhuc fit, quatenus ejus aliquid jam factum eſt, & in eo qui omninò factus eſt, locum habet: nam, quod in loco aliquo præter naturam

turam continetur , ſui ablationem primo indicat, quo fit, ut vacuatâ materiâ tumorem committente tumor curetur. Vacuationem verò arte duobus modis moliemur. Priori quidem humorem ad alias partes transferendo repellentibus, à quibus tamen diligenter cavendum eſt, ubi materia in glandulis, quæ pone aures, in axillis vel inguinibus, ſunt, contenta fuerit, in tumore critico. Suſpectus eſt etiam repellentium uſus, ubi plethoricum corpus fuerit; Item in tumore ſupra modum dolente, aut principibus partibus vicino; in tumore à craſſâ, & contumaci materiâ genito.

Altero modo vacuamus, materiam foras educendo Digerentibus, Suctu, Sectione, Scarificatione, Cucurbitulis & ſimilibus.

In utroque autem evacuationis genere ad tumoris ipſius materiei quantitatem, & qualitatem, atque ad partis affectæ naturam attendere oportet. Alio enim modo tumores ſanguineos tra-

tractabimus. Alio eos qui aut bilis flavæ aut pituitæ, aut ſucci melancholici, aut alterius materiei, ſoboles ſunt.

Tumorum etiam curationes, pro inſtrumentorum patientium naturâ mutantur, partium verò naturæ nomine earum temperamentum, conſirmationem, ſubſtantiæ modum, ſitum, virtutem, & uſum, cum Galeno intelligimus.

Temperamentum quidem partes humidiores, ut carnem, glandulas, minus exiccandas eſſe indicat, ſicciores verò, ut nervi, ligamenta, cartilagines, & oſſa, magis. Eodem modo de cæteris partibus, aliis temperamentis, ſimplicibus, aut compoſitis præditis, ſuo nativo temperamento reſtituendis, ſenties: Nam priuſquam ad propriam naturam particula redeat, nondum curationi impoſitum eſſe finem eſt arbitrandum.

Formationem etiam ſpectare oportet, ex quâ alias partes intra, alias extra, alias utraque parte, alias neutra, cavi-

tates

tates & ſpatia habere: item alias foris eſſe, & ad fluxiones recipiendas paratas, alias verò denſas, diſcimus. Ex quâ conformationis varietate, & modi, & vehementiæ medicamenti diverſitatem facile conjicere licebit.

Situs in connexu partium, & in earundem inter ſe, vaſorum ope communione, atq; in meatuum ad expurganda excrementa convenientia conſideratur, à quo ſumpta indicatio non eſt negligenda, quum ea maximè doceat, per quæ, & quomodo debeat fieri vacuatio, ſive ad contrarias partes per communes derivando, ſive alio quopiam Vacuationis genere uti velimus, ut copioſius demonſtrat Galenus lib. ad Glauc.

Virtus etiam partis, ad quam, & ipſius uſum, & ſenſum reducit Galenus, plurimum curationem variat. Quum enim, inter multiplices corporis noſtri partes alias, principes ſint, ut cerebrum, cor, hepar, quum virtus per nervos, arterias & venas toti corpori diſtri-

diſtribuitur: aliæ ſint adeò neceſſariæ, ut ſine earum actione vita diu ſubſiſtere non poſſit, ut ventriculus; aliæ ſenſum exquiſitum habeant, ut oculus, ſtomachus, cavendum eſt ne ejuſmodi partibus (ſive propter virtutem, ſive propter actionem neceſſariæ fuerint, ſive ſenſum exquiſitum habuerint) ea medicamenta admoveamus, quæ immoderatè laxant, & reſolvunt, aut ſupra modum refrigerant, aut extraneam, vel venenatam qualitatem habeant.

De Phlegmone & ejus curatione.

Quoniam non ſolum generalem curationem noviſſe, ſed etiam, in ſingulis exercitatum eſſe oportet, propterea quod cuique morborum ſpeciei ſua ſit curandi ratio: ideò de ſingulorum tumorum ſpeciali magis curatione breviter diſſeremus, ab ipſâ phlegmone incipientes, quod & ſæpius fiat, &

plures

plures habeat differentias, ex quibus ſubinde febres contingere ſolent.

Phlegmone apud Hippocratem, & alios veteres, omnem calidam, & ardentem affectionem ſignificabat, etjamſi abſque tumore fuiſſet, temporibus verò Eraſiſtrati ſignificare cæpit tùm tumorem præter naturam, qui fit à ſanguine extra venas, etiam minimas, ad partis cavitates inſenſibiles, exiliente, & ipſam partem diſtendente, cùm rubedine, calore, dolore, pulſu, tenſione, & renixu, cujus cauſa efficiens fluxio eſt ab externis vel internis, manifeſtis vel occultis cauſis excitata.

Phlegmones Tempora (quoniam pro eorum varietate varia illi remedia admoveri oportet) ante omnia diſtinguenda ſunt: ea à Galeno quatuor ſtatuuntur, Principium nempe, quo pars ſanguine repletur; Augmentum deinde, quum fluxus ceſſaverit, quod verò influxit, incaleſcens & putreſcens, fuſionem & vaporem excitando partem magis quam antea

tea diſtenderit, etiamſi nihil influat. Vigor dum pus fit, tùm enim dolores ac febres fiunt magis. Cum tandem pus digeritur, tumor verò, tenſio, calor, & reliqua ſymptomata imminuuntur, Declinatio appellatur.

Recentiores medici ad quatuor veluti capita totam phlegmones curationem revocant, ad Victus rationem, ad fluentis humoris Inhibitionem, ad jam fluxi Vacuationem, & emendationem Symptomatum, quæ aliquando tàm ſæva ſuperveniunt, ut omnem medentis ſolicitudinem ad ſe, neglecto jam morbo, convertant.

Victus ratio in phlegmone frigida ſemper erit, debet enim morbo (qui calidus eſt) repugnare, quod ſi febris affuerit, modice etiam humidus erit victus. Victus autem rationis nomine ſex rerum non naturalium uſum cum ipſo Galeno intelligo.

Fluxio avertitur, ſi ejus cauſas auferamus, plenitudinem & cacochimiam

venæ

venæ ſectione , & convenienti purgatione tollendo, partem recipientem imbecilliorem roborando, calefactam refrigerando, ejus dolorem mitigando, meatuum laxitatem aſtringendo, humoris fluentis impetum venæ ſectione è directo partis dolentis, cucurbitulis admotis, frictionibus, & vinculis, ad partes oppoſitas revellendo.

Vacuatio autem, qua proprie phlegmonem curamus, pro variis ejus temporibus, medicamentis varia facultate præditis fit, ut ſæpe monuit Galenus. Nam in principio adſtringentibus & repellentibus (cognita partis natura) phlegmones materiam regimus, ut ſpóngia oxytrato imbuta, ſi circa artus inflammatio fuerit, cataplaſmate ex ſempervivo, malicorio, in vino coctis, ſumach, & polenta parato : conveniunt & pannicoli in ovi albumine, roſacio, & aqua roſarum immerſi, & inflammatæ parti ſubinde admoti, repellunt etiam plantago, polyganum, & ſimilia.

In-

Increſenti phlegmone, quoniam repellere,& leviter digerere tum oportet, roſaceum optimum eſt remedium, confert & cataplaſmata ex malvæ, & abſintii foliis, ex roſis, farina hordei, & oleo chamælino paratum, juvat & linimentum ex ſapa aqua roſarum aceto & croco.

In Statu oleum ipſum convenit, vel malva cum modico pane, & roſaceo illita. Valet etiam & melilotum cum pane in paſſo decoctum, & admotum. Item palmulæ in paſſo elixatæ cum pane, & roſaceo ſubactæ, & admotæ. Juvat & cataplaſma, ex melle, & mica panis in aqua calenti macerata.

In Declinatione, quoniam valenter diſcutere convenit, malva agreſtis pollet, valent & paſſulæ acinis exemptis cum pane, & modico mellis miſtæ. Item hordei farina cum oleo,& melle, lana ſuccida, & ſimilia.

Et propter hanc medicamentorum in curanda phlegmone varietatem, qui primi ad inflammationes medicamen-

camenta compoſuerunt, ut cum Galenos merito varia materia opus habuerunt, quum & influentem ſubſtantiam repellere neceſſarium exiſtimaſſent, & inpactam attenuare, concoquere, & diſcutere, partemque affectam roborare.

Symptomata medicum curantem interpellentia ſunt dolor, materiæ ad internas partes regreſſus, ſcirrhoſa diſpoſitio, & partis corruptio.

Dolorem anodynis ſic ſedamus, oleum roſarum, paſſum, & ceram cum utroque liquata, lana ſuccida excipimus, quę dolenti admovemus, ex oleo roſarum, ovorum luteis, pauco croco, & mica panis in aqua aut lacte calenti macerata, anodynum cataplaſma ſæpe paramus. Valet & malva in aqua cocta, miſtis furfure, croco, oleo roſarum aut violaceo. Quod ſi doloris magnitudo horum & ſimilium vires comtempſerit, narcoticis caute utemur, ut hyoſciami foliis recentibus ſub calidis cineribus coctis, & axungiæ recenti miſtis.

Materiæ verſus principes partes regreſſum impediemus medicamentis attrahentibus tumori admotis, cucurbitulis, corniculis, ſuctu, & ſimilibus, de quibus accurate Hollerius diſſeruit.

Scirrhoſam verò diſpoſitionem emollientibus, & leviter digerentibus, (de quibus capite de ſcirrho) tollemus.

Putredinem autem ſcrarificationibus profundis, item emplaſtro ex cordis, & fabarum farinis in oximelite coctis avertimus. At omnino putrefactam partem (quia à natura aliena eſt) amputabimus, de qua re paulo poſt, ubi de gangrena agemus, dicetur.

De Phlegmone in abſceſſum tranſ. & ejus curatione.

Ἀπόϛημα, id eſt, abſceſſus, generaliter tumorem omnem ſignificat in quo corpora quæ ſe prius contingebant à ſe invicem abſcedunt, inter quæ ſi-

nus eſt, quo ſubſtantia aliqua continetur. Abſceſſus ſpecies plures ſunt, una quidem ea cujus generationem inflammatio præcedit, de qua nunc agemus; Aliæ ejus ſpecies nulla precendente inflammatione fiunt, ut antheromata,ſteatomata, meliccrides, & ſimiles de quibus nunc nihil dicemus.

Inflammatio porrò, cujus materia omnino reſolvi non potuit, natura tamen nondum affluxionis victa, in abſceſſum proprie dictum degenerare ſolet,reſiduâ tumoris materia in pus converſâ, & in ſpatio aliquo collectâ. Futuram ejuſmodi ſuppurationem indicabunt igneus loci fervor, eminens tumor, magiſque rubidus, & durus cum dolore punctorio, febre aliquando, pulſu, & gravitate, ut aliquid ex particula ſuſpenſum eſſe videatur. Cum enim hæc apparuerint,ita ut nulla reſolvendi ſpes relicta fuerit, à reſolventibus ad Suppurantia tranſeundum erit, ſervato interim convenienti

victu

victu: ſtatim igitur aqua temperate calida, aut oleo calido, aut hydreleo partem fovere conveniet; cataplaſma ex farina triticea, quæ in hydreleo mediocriter ebullierit, eidem admovere, vel ex pane mediocriter cocto, & hydreleo conſperſo. Confert & adeps ſuillus, vitulinus, anſerinus, gallinaceus, item tetrapharmacum, butyrum inſulſum.

Factum autem pus ſic deprehendemus, dolor, febris, ſi præceſſerit, rubor, pulſus, & reliqua ſymptomata, minora apparent, tumor in mucronem faſtigiatur, & pus innixitis digitis ſublabitur, præſertim cum ima occupat.

Quod ſi vomica facto pure ſua ſponte non rumpatur, ferro, igne, vel medicamentis eſt aperienda, alioqui ſerpit ſanies, cuniculos facit, & vicina corpora depaſcitur. Ferre ſic aperietur; ſcalpellus ea parte adigendus, ubi mollior, digitis ſuccumbit, & faſtigium erigit, in parte decliviore, quo ſanies commodius expurgetur: ca-

vendo ne totum pus aut ſanies per remedia excutiatur, ſi major vomica fuerit. Rectum verò, an tranſverſum, vel obliquum, vulnus fieri debeat, indicabunt, partium figura, & flexus, rugæ cutis, muſculorum villi, arteriæ, venæ, nervi tendines, & alia ſubjecta corpora. Videndum etiam, ut quantum oporteat culter candens ferrum diſcindat.

Quod ſi ægri mollities neque ferrum neque ignem ſuſtineat, ea admovebuntur, quæ vomicas aperiunt ut theriaca, urticæ ſemen in vino tritum, caules braſſicæ cum radice cremati, triti & cum vetere axungia excepti, oſtreorum teſtę uſtæ, lac ficulneum, tithymalorum ſuccus, vini fex uſta, pulvis cantharidum, & ſimilia, hæc tamen tamdiu parti relinquenda ſunt, quoad aperiant, non cruſtam inducant.

Aperta vomica, ulceri purgando linamenta ex contortis linteis decerpta conveniunt; nonnulli primis diebus

ovi

ovi vitello, alumine inſpiſſato, utuntur: alii vitellis ovorum, paucum roſaceum admiſcent, dein poſt tres dies melle roſarum colato, aut ſyrupo roſarum utuntur vel mundificativo ex apio, in contumaciori, Unguentis Apoſtolorum vel Ægyptiato. Deterſo jam ulceri mel roſarum & terebinthinam, admiſta thuris, myrrhæ, & aloes pauca quantitate admovent, & tandem cicatricem inducunt.

De Gangræna, & ejus curatione.

Cum inflammatio neque diſcutitur, neque ſuppuratur, neque digreditur, in Gangrænam tranſire ſolet. Eſt autem Gangræna mortificatio partis non dum integra: quæ fit ut plurimum ex inflammationis magnitudine, aut quia temperamentum, & qui illud comitatur ſpiritus corrumpatur, aut propter ſpirituum ne ad partem perveniant interceptionem,

aut propter utrumque ſimul; idque vel ab externis cauſis, ut vinculis, veneno, venenatis telis, medicamentis erodentibus, humidis, frigidis, frigore externo: vel ab internis ut à partis repletione, obſtructione, ingente inflammatione. Unde & incepta mortificatio, quomodocumque, fiat gangræna etiam dicitur.

Gangrænam indicant partis lividitas aut nigrities, rubore inflammationis evaneſcente, item doloris, ſenſus imminutus.

Partem ob inflammationis magnitudinem gangræna correptam (præſcripta victus ratione tenui, & refrigerante, medicamentis cardiacis exhibitis, locoque etiam prius bolo armena, & terra ſigillata, aceto diſſolutis, in ambitu illito) profundis, & frequentibus ſectionibus ſcarificabimus, ſanguinemque copioſe manare permittentes, locum deinde aqua ſalſa abluemus, & medicamentum ex oxymelite vel ſyrupo acetoſo, admiſta erui vel

vel lolii, vel fabarum, vel lupinorum ſarinâ, eidem admovebimus. Aceto aut mulſo calenti in quo lupini decocti ſuerint affectam partem bis in die lavabimus. Remittente verò morbi furia, Ægyptiaco uti conveniet. Eſcara ut decidat butyro vel medicamento ex oleo roſarum, vitellis ovorum, farina hordii, melle deſpumato, illinetur.

Si hæc nihil profecerint, ad unicum quod ſupereſt auxilium ut reliquum corpus liberum ſit confugimus, id eſt, ad membri quod emoritur abſciſſionem. Expoſito igitur ægri periculo neceſſariis, ejus corpore, ſi opus eſt, prius repurgato viribuſque exploratis, ſoporificum aliquod pharmacum illi duabus horis ante ſectionem propinamus, commode eum collocamus, & vinculis ſi opus eſt, comprehendimus. Membrum reſecandum tres digitos ſupra corruptam partem novacula ad os uſque abſcindimus, ita ut aliquid potius ex ſana parte auſe-

ramus quam ex corrupta relinquamus. Deraſo etiam perioſtio os ſerra acutiſſima quam proximè ſanæ carni reſecamus. Cauteria ſectioni admovemus; butyro aut ſucco porri cum melle aut ſimilibus eſcaram, ut decidat, illinimus. Viribus mòdis omnibus conſulemus, & tandem vulnus ut reliqua vulnera tractabimus.

De Carbunculo.

Carbunculus eſt tumor præter naturam cum ulcere cruſtoſo, conbuſto, nigro, vel cineritio, aliquando ſplendente, cumque tanta partium circumſtantium dolorifica inflammatione, ut eas elevet, & febrim excitet. Hujus materia eſt aut ſolus ſanguis craſſus, & ita aduſtus, ut in confinio bilis atræ ſit conſtitutus, aut ſanguis quidem craſſus fæculentus, & aduſtus, ſed qui tenues, & ſeroſas humiditates admiſtas habeat.

Hic affectus, inquit Galenus, perpetuò

tuò malignus eſt, veluti à pravis productus humoribus, cum tamen deterior ſit, quando cum nativa malignitate, maligna ex conſtutione conjuncta fuerit.

Carbunculo laborantes victu tenui frigido, & humido, nutriendi ſunt, eorum cor (non neglectis aliis principibus partibus) ſumptis & admotis roborando. Sanguis illis è directo, & propinquo loco etiam ad animi defectionem (ut ait Galenus) ſi nil impedierit mittendus.

Fluxio numquam avertenda, propter humoris tum craſſitiem, tum malignitatem, ne partes in alto corpore reconditæ offendantur.

Tumor in puſtulæ ambitu, aut ulcus cruſtoſum, ut alii volunt, plagis altioribus ſcarificatur, aqua ſalſa calente ſectiones abluuntur, cataplaſma ex mica panis lente cocta, & plantagine admovetur parti. Supra ulcus etiam, valens aliquod medicamentum, ut Andronis Paſionis

Polyde vino dulci ad ſordium ſpiſſitudinem ſolutum imponitur. Ceſſante vero inflammatione, & detracta butyro recenti, vel alio convenienti medicamento eſchara, ulcus ad cicatricem reliquorum ulcerum more perducitur. Valet ad carbunculos, emplaſtrum ex malo punico in aceto cocto. Valet & conſolida major, inter duos lapides trita, & admota.

De Eryſipelate.

Eryſipelas eſt inflammatio valde ardens, circa cutim maxime conſiſtens, & aliquando aliquid ſubjectæ carnis occupans, ex ſanguine, ſubſtantia tenui, aut ex ſanguine, & bile, calidioribus quam oporteat, aut ex bile aquoſa ſanie commiſta, cum tumore vel exiguo, vel ſæpe (quo ad ſenſum) nullo: cujus color pallidior aut magis flavus eſt, phlegmones, & ſi tetigeris facile ſanguis ſubterfugit, rurſuſque illabitur exquiſite tenuis, &

aſpe-

aſpectu rubeus. Hanc affectionem bilioſæ fluxionis ſobolem eſſe, pluribus locis docet Galenus propterea quod ejus materia ad bilis naturam proxime accedat, quamvis ab initio bilis non ſit, ſed in ejus confinio poſita, eodem prorſus modo quo dicimus carbunculum ab atra bili fieri, quod ex ſanguine craſſo, & aduſto fiat, non tamen ita aduſto ut in atræ bilis naturam exquiſite tranſierit, ſed quod in ejus confinio ſit conſtitutus. Sic etiam Eryſipelatis materiam bilem flavam Galenus & cæteri medici autumant, quoties tumorum præter naturam differentias ad humorum analogiam revocare volunt: quum tamen è bile flava per ſe ſeparata, & exquiſita, aliquo decumbente, tumor fieri non poteſt, quin eum ſtatim ulcus comitetur, ut in herpete videre ſit. ob id Galenus in lagitima tumorum præter naturam diviſione Eryſipelas prætermiſit, quod in vero eryſipelate non ſemper tumor appareat.

Eryſipelas aut fit, aut factum eſt: ejus quod fit abſolutionem impediemus (perinde ac in phlegmone) fluxionem inhibendo, & jam fluxum humorem vacuando. Facti verò curationis unus eſt ſcopus, quemadmodum & aliorum omnium tumorum, nempe vacuatio, quæ facilius ſuccedet, ſi & victum convenientem præſcripſerimus, & noxia ſymptomata emendaverimus. Victus erit frigidus & humidus, cavendo vinum, omnia dulcia, acria, pinguia, exercitationem vehementiorem, aërem calidum, & ſimilia.

Fluxionem avertemus ejus cauſas tollendo, (ut in phlegmone) itaque & partis recipientis imbecillitatem roborare, & ejuſdem calorem doloremque refrigerare, & mitigare, & meatuum per quos fit fluxio, laxitatem extinguere, atque humoris impetum ſi plenitudo in corpore fuerit (nam & hæc aliquando etiam Galeno eryſipelatis cauſa exiſtit) per venæ ſectionem, ut

ut recte Celſus, & Paulus voluerunt, vacuando revellere convenit.

Vacuatio autem fiet primo totius corporis medicamento aliquo cholagogo, quamvis aliquando alvum clyſtere ſolviſſe ſatis erit. Deinde parti dolenti medicamenta cum humiditate refrigerantia (nam, & humorem repellendi vim habent) leviterque digerentia, ne aut bilis ad princeps aliquod membrum regeratur, aut pars nimium refrigerata liveſcat, ad coloris mutationem admovebimus. Ad hoc conveniunt ſolanum, ſempervivum, umbilicus veneris, pſyllium, lenticula paluſtris, & ſimilia, item unguentum roſarum, ceratum aliquod refrigerans.

Remittente jam partis inflammatione, priuſquam liveſcat, cataplaſma ex hordei farina eſt imponendum. Et ſi livor jam occupaverit, inciſa cute cataplaſma ſuperponendum eſt, locuſque perfundendus aqua calida, ſed amarina aqua, & muria interdum con-

ducent, quam etiam ipſi cataplaſmati talis aqua vel acetum, vel acetoſa aut muria miſcetur. Si Eryſipelas in duritiem convertatur, ut ſcirrhus erit tractandum. Si verò exulceratus fuerit, ut herpes.

De Herpete.

Ut ex ſanguine puro phlegmone fit, ita ex bile flava exquiſita herpes: de quo (quamvis inter ulcera potius quam inter tumores ſit collocandus) aliquod tamen leviter dicere propter horum inter ſe familiaritatem operæ pretium videtur.

Eſt autem herpes ulcus cum tumore ſummas cutis partes occupans, à bile exquiſita eo decumbente ortum habens. Ejus tres conſtituit ſpecies Galenus, quarùm una fit à tenui bile, quæ cuticulam veluti deurit, & ſimpliciter Herpes nomine generis retento dicitur.

Secundum genus fit à bile craſſiore,

quæ

quæ totam cutim ad carnem uſque exulcerat, ab Hippocrate Herpes Depaſcens vocatur. Tertium genus à bile ſatis tenui fit, quæ aliquod pituitæ admiſtum habeat, appellaturque Herpes Miliaris à ſimilitudine quam habet cum granis milii, non enim protinus ulcus facit quemadmodum,& alii herpetes, ſed admodum exiguas puſtulas ad milii ſpeciem, quæ interpoſito ſpatio in ulcus abeunt.

Cum igitur in herpete ulcus ſit cum tumore conjunctum, ejus curatio ex utriuſque affectus remotione conjuncta etiam erit,nempe ex fluxionis (ſi adhuc fiat) inhibitione, humoriſque tumorem committentis vacuatione, & mediocri exiccatione. Nam ut tumoris curatio vacuatio eſt; ita ulceris mediocris exiccatio, tumori tamen (quoniam ulceris exiccationem impedit) prius eſt ſuccurrendum. In herpete igitur curando, fluxio primo eſt inhibenda, corpus repurgando medicamentum, & bilem, & pitui-

tuitam educere debebit, aliquando tamen ſatis erit alvum leviter ſolvere, vel urinas mediocriter movere.

Parti verò affectæ admovenda ſunt quæ tumoris materiam vacuare leviter digerendo, & aſtergendo, & ulcus exiccare poſſunt. Hujuſmodi ſunt vitis capreoli, folia rubi, rubi canini, arnogloſſum, idque in principio: poſt hæc vero, & lens adjungenda eſt, & aliquando mel, & polenta; item cataplaſma ex malicorio, ex ſumach. in vino decoctis, levigatis, & admiſta polenta ad cataplaſmatis formam redactis. Victus erit ut in Eryſipelate. Symptomatis etiam, ſi quæ curationem interturbent, convenientibus remediis erit occurrendum.

De Oedœmate.

A frigida etiam materia tumores ſæpe fiunt, ut à pituita vera, aut aquoſa & tenui, aflatu vaporoſo, ſucco melancholico, à craſſis, frigidis, & concre-

cretis ſuccis vel per ſe ſeparatim vel inter ſe miſtis.

A pituita quidem aut ſpiritu vaporoſo tumor excitatur mollis, rarus, laxus, albicans, doloris expers, ſine calore, & ſi prematur, parte cavata, digitis cedit. A Galeno & recentioribus œdema dicitur, quamvis apud Hippocratem multo ſatius pro omni tumore præter naturam œdematis nomen uſurpetur, ut in principio dictum eſt.

Oedema autem, quatenus tumorem mollem & laxum ſignificat, duplex eſt: aut enim morbus eſt, aut ſymptoma, quale eſt in pedibus, & cruribus eorum quos aqua inter cutem, aut phthiſi aut cachexia vexat, perſæpe videmus.

Cauſa œdematis eſt aut pituitoſi, ſive vaporoſi humoris fluxio, aut excrementi pituitoſi, vel flatuoſi in parte, propter ejuſdem in coquendo alimento, & in expellendis excrementis imbecillitatem congeſtio.

Si-

Signa ipſius œdematis ſunt
- Tumor
  - Mollis
  - Laxus
  - Rarus
  - Doloris expers, & mitis
  - Digito premanenti cavata parte cedens
- Color albicans

Deſinit œdema
- Sæpe per Digeſtionem
- rarius per Suppurationem, propter materiæ frigiditatem, niſi in locis calidioribus fiat
- Aliquando in ſcirrhum, aut nodos, aut abſceſſus frigidus.

Si fluxio propter totius corporis cacochymiam pituitoſam, œdema excitaverit, purgandum erit corpus phlegmagogo aliquo, ſi vero ab una tantum parte fluxio fiat, ut cerebro verbi gratia, repurgato etiam prius univerſo corpore, cerebrum propria vacuatione erit exonerandum. Deinde parti affectæ ea qua repellendi leviter, (ſi adhuc fluxio fiat) digerendi, exiccandi, vim habent, admovebuntur. Abunde aliquando ſatisfiet nova ſpon-

ſpongia, quæ in poſca potabili manduerit, cum vinculo leviter ſtringente impoſita, quod ab inferiore parte acrius incipiens, ſupra paulo laxius finiat. Quod ſi ſub his œdema non ſubſideat, ubi ruſus deligabis, puſillum aluminis adjicies, & novam ſpongiam iterum poſca magis acida madentem, adhibebis Et ſi novę ſpongiæ copia non ſit, veterem deterges, expurgabiſque nitro, aphronitro, & aqua lixivia: aut ejus loco molliſſimo ellychnio poſca madenti utaris. Confert etiam ſpongia imbuta poſca in qua cineres, & nitrum decoxeris. Accidente ſtatu (quemadmodum in veteri œdemate) detergentibus magis uti conveniet. Ut ſpongia ex lixivio acrius alligata, parte prius oleo inuncta. Diſcutiet etiam laxos tumores Iſatis ſativa. Item ſpongia imbuta lixivio ex cinere fici ſarmentorum, vel Ilicis. Alii Linimento parato ex alumine, ſulphure, myrrha, ſale, & aceto, roſaceo, uti malunt.

Quod

Quod ſi œdema non diſcutiatur, ſed videatur ad ſuppurationem ſe convertere, & in abſceſſum tranſire velle, ut id quod partes calidiores occupat aliquando facere ſolet, tum Suppurantia illi admovenda erunt, & vomica (ſi ſua ſponte pus non egrediatur) ut ſuperius dictum eſt, aperienda. Deinde ulcus detergetur, & Cicatrice obducetur.

At ſi in ſchirrhoſam diſpoſitionem œdema convertatur, ut ſcirrhus tractabitur, de quo paulo poſt dicemus.

Toto autem curationis tempore attenuante victus ratione erit utendum, & partes principes, atque eæ maxime quæ coctionibus ſubſerviunt, erunt roborandæ.

At Oedema, quatenus ſymptoma eſt, nullam ſeorſim propriam curationem requirit. Nam ſatis erit, ſi modo curatio urgebit, ipſum tumorem perfricare alias oxyrhodino, alias oleo cum ſale, aut etiam oxyrhodino ſal habente.

De

De Flatuoſo Tumore.

Docendi ratio poſtulat, ut aliquod jam de inflammatione dicamus, quum cognatione quadam œdema, & inflatio inter ſe contineantur. Nam ex frigidis, & pituitoſis humoribus œdemata fiunt, & ex iiſdem maxima ex parte dum in eos ingenitus calor imbecillior agit, vaporoſus ſpiritus ipſius inflationis materia excitatur. Adde quod ut œdema ſine caliditate eſt, ita ſpiritus intercluſio flagrantem affectionem efficit.

Naſcitur igitur Inflatio, ex vaporoſo ſpiritu in cavitatibus vel ſenſui expoſitis, vel ratione contemplabilibus collecto. Unde duo flatuoſorum tumorum genera conſtituere videatur Galenus. Alterum quo flatus in ſpacio ſenſibili ut in ventriculi, inteſtinorum, peritonei capacitatibus, ſub cute, perioſtio, vel aliis membranis continetur, & hujusmodi proprie inflatio dicitur:

citur: ab œdemate differens, quod, & aliquando dolorem excitet, & preſſa digitis veſtigium non teneat; & ſonitum veluti tympanum plerunque reddat: alterum genus (quod veri œdematis naturam proxime accedit) eſt, quo flatus iis quæ ratione cognoſcuntur ſpaciis comprehenditur, ut quando per muſculorum, aut aliarum partium ſubſtantiam deſſeminatus fuerit.

Cauſæ potiſſimum in flatuoſo tumore ſpectandæ

- Efficiens calor nativus languidior
- Materialis
  - In ventriculo & inteſtinis
    - Humores craſſi & frigidi.
    - Cibi frigidiores.
  - In cæteris partibus craſſi, frigidi, & viſcidi humores
  - Denſitas partium
  - Meatũm
    - Anguſtia
    - Obſtructio.

Inflationis Curatio ex communi indicatione poſita eſt in vacuatione flatus.

tus. Cujus vacuandi rationem ex illa triplici cauſarum varietate deprehendimus. Languentem itaque calorem nativum roborare, & vaporem craſſum diſcutere, humoremque frigidum, viſcidum, aut craſſum, flatus, materiamque frigidum attenuare, ipſumque continens corpus rarefacere conveniet.

Calor ventriculi primæ coctionis officinæ (cujus errorem ſequentes emendare non poſſunt) roboratur aromaticis ſtomachicis, & electuariis ad hoc dicatis, ut Diacymino, Diacalamento, Aromatico, Gariophilato, Aromat. roſarum Diagalanga, & ſimilibus. Medicamentorum autem quæ flatus, & craſſos humores diſcutiunt, & attenuant, corpuſque rarefaciunt, materia commutatur ſecundum patientium partium differentiam. In ventriculo igitur vel inteſtinis vapor aut flatus contentus diſcutitur Oleis calidis, & tenuium partium (qualia ſunt ea in quibus ruta aut ſimile quid,

Item

Item ſemina calida carminativa vulgo dicta incocta fuerint) nunc admotis, nunc per clyſterem injectis.

Prodeſt, & cucurbitula ſine inciſione bis terve medio ventri affixa, ſi in inteſtinis flatus fuerit. Quod ſi in artubus aut muſculis, aut ſub cute, & membranis quæ oſſa inveſtiunt, inflatio fuerit ſine dolore, ſatisfaciet ſpongia nova imbuta lixivio, alias per ſe, alias cum oleo; ad muſculos vero inflatos ſi dolor affuerit in principio lana ſuccida modice calida, ſapa, vino acerbo & oleo imbuta, admota confert. Increſcente morbo additur & lixivium.

De Aquoſo Tumore.

Ad œdematis etiam naturam propter ſuæ materiæ temperamentum aquoſus tumor proxime accedit. Eſt autem aquoſus tumor, ſeroſi & alieni humoris in parte aliqua corporis præter naturam collectio, cum ejusdem

partis

partis ſecundum quantitatem exceſſu. Hujus Cauſæ variæ ſunt, & ejus Species varia ſortiuntur nomina, pro partium affectarum varietate. Nam ſi propter hæmatoſeos labefactationem alimentum quo ſingulæ partes nutriri debent, in crudam, aquoſam, & feroſam quandam ſubſtantiam, convertatur, & in peritonæi capacitate colligatur, Aſcites hydropis ſpecies fiet. Si verò ſeroſus ille humor in ſcrotum quacumque ex cauſa deſcenderit, Hydrocelem efficiet. Verum ſi aquoſus humor in capite ſub calvaria, aut pericranio, aut externa cute colligatur, ſive id ex nutricum negligentia, (ut aliquando accidit pueris quum primum in lucem eduntur,) ſive cauſa latente, ſive ruptura vel vaſorum apertione, fiat, proprie hydrocephalos appellatur. At ſi ſeroſus humor acris, & mordax, propter putredinem, vel ebullitionem, vel bilis miſtionem factus, in partem aliquam ſeceſſerit, phlyctenas excitabit, quæ etiam

ſæpe, & attritu & ab igne, & ab aqua fervente excitantur.

Dignoſcuntur aquoſi tumores, ex partis tenſione, & ejusdem ſplendore. Item ex fluctuatione, quæ ſentitur, ſi premant digitis.

Horum autem omnium chirurgica curatio aut ſectione, aut punctione, ſive perforatione (qua parte humoris colluviem ſubeſſe ſentimus) aut uſtione perficitur, ut docet Paulus lib. 4. & 6. de qua re amplius nunc diſputare operis brevitas non patitur.

De Scirrho.

Ex humore craſſo, & ſucci melancholici analogiam atque naturam (propter ſiccitatis, & frigiditatis exuperationem) referente, ſcirrhus naſcitur. Eſt autem ſcirrhus tumor durus, doloris expers, cum ſenſu aut exiguo, aut prorſus nullo. Hunc autem ab humore melancholico, aut pituitoſo, aut ſimul ab utroque originem

ginem habere ait Galenus. Fitque aliquando à principio, nullo tumore præter naturam præcedente, cum humor ille glutinoſus aut craſſus, id eſt, ut alio loco exponit Galenus, pituitoſus, melancholicus, aut ex utroque miſtus, parvis particulæ meatibus impactus fuerit. Alias verò ſcirrhus alios tumores, ut phlegmonas, eryſipelates, vel œdemata conſequitur, eorum materia tenuiori parte per halitum digeſta, craſſiore vero refrigerata, & veluti in lapideam duritiem converſa: ut ſæpe malorum medicorum imperitia accidit.

Scirrhi à principio exorti Cauſæ ſunt viſcidorum, & craſſorum humorum ad partem fluxio, vel eorundem in ipſa parte collectio, idque, vel propter pravam victus rationem craſſum, & viſcidum humorem generantem, vel propter hepatis, aut lienis affectionem, vel propter hemorrhoidum aut menſium ſuppreſſionem, adjuncta partis quæ afficitur imbecillitate.

Scirrhi verò, ex coincidentia, præcipua cauſa eſt, nimia aliorum tumorum præter naturam frigeratio, aut intempeſtiva, & immodica eorum digeſtio.

Conſueverunt ſchirrhi aut in externis partibus, ut in muſculorum capitibus, & qui ab eis prodeunt tendonibus conſiſtere, aut internis, ut in liene, hepate, & renibus.

Scirrhus autem deprehendetur duritie, frigiditate, inſenſibilitate, & aliquando calore.

Scirrhus ſumme induratus inſanabilis eſt, at hic in quo adhuc ſenſus eſt, etiamſi ſit obſcurus incurabilis non eſt, ne futilem curationem ſuſcipit, cujus ſanatio vacuatio ejus eſt, quod in parte præter naturam continetur. Vacuabitur autem commode admotis malactitis, id eſt, medicamentis ſecundo aut tertio ordine excalefacientibus, & primo ordine exiccantibus, habita ſemper majoris, & minoris ratione: nam aliquando imbe-

cillio-

cillioribus, alias verò valentioribus erit utendum. Modice emolliunt adipes gallinarum, gallorum, medulla cervina, vitulina, valentior eſt adeps anſerinus, taurinus, caprarum, hircinus. Valenter etiam remolliunt olea, ſabinum, anethinum, & laurinum. Item radices cucumeris agreſtis, & althææ partim in aqua, partim oleo decoctæ. Item malva agreſtis, tam cruda quam cocta. In tendonibus verò, & ligamentis curantur ſcirrhi ſuffitu lapidis pyritris aut molaris calentis in aceto extincti. Sed hæc inutilia erunt, niſi & totum ægri corpus conveniente pharmaco repurgatum prius fuerit, & æger ipſe convenienti victus ratione utatur: cavenda ea omnia quæ ſuccum craſſum & viſcidum gignunt, quorum catalogum, vide apud Galenum lib. 3. locis off.

De Cancro non ulcerato.

Humoris etiam melancholici ſoboles

les eſt, καρκίνωμα, id eſt, cancer, ſic dictus, quod figura, & forma cancro animali aquatico omnino ſimilis ſit. Eſt autem cancer tumor, ex accidenti calidus, nigricans, immobilis, cum rotunditate inæqualis, interdum torpidus, ſæpe dolorificus, utrinque venas inflatas, pallentes aut liventes, & cancri pedum modo recurvatas, fæculento ſanguine incaleſcente diſtenſas (ob quas, & circa locum veluti puncta ſentiuntur) habens, qui difficillime à partibus quas obſederit, ut cancer animans à rebus quas pedibus comprehenderit evellitur.

Hujus morbi cauſa continens ſuccus melancholicus eſt, non ſolum in parvis particulæ meatibus, ut in ſcirrho accidit, ſed etiam in venis circumjacentibus, impactus, & in eis putrere incipiens. qui ſi magis putruerit, & acrior atque malignior factus fuerit, exulceratum cancrum efficiet.

Ratio etiam victus craſſum, & fæculentum ſanguinem gignens, hepatis

patis ad ejuſmodi ſuperfluitatem procedendam aptitudo, lienis in ſanguine repurgando imbecillitas, menſium, hæmorrhoidum, & aliarum conſuetarum vacuationum ſuppreſſio, ad hæc partis affectæ imbecillitas, ſæpe cancrum efficiet.

Malum hoc oriri conſuevit in oculis, naribus, auribus, labris, palato, ſede, ſinu muliebri, aliiſque quibuslibet partibus, ſed præcipue in fœminarum mammis, quoniam natura inanes, fungoſæ, imbecilles ſunt.

Atrocis, & ferini hujus mali prima rudimenta inter initia antequam melancholicus humor craſſior factus in affecta parte altius radices egerit, prohibere licet exhibito vere & autumno forti & frequenti medicamento malanagogo, ſciſſa tamen prius vena, ſi ætas & vires permiſerint: iis etiam omnibus in victus ratione vitatis quæ ſuccum craſſum, & fæculentum gignere poſſunt: interea hepati ſi opus erit, & lieni, ſumptis, & ad-

motis eſt proſpiciendum, & hæmorhoides atque menſtruæ purgationes ſi ſuppreſſæ fuerint, provocandæ, & pars affecta roboranda.

At ſi tumor in molem ſatis inſignem attollatur, ſine manu non conſaneſcit: nam totum tumorem, qui partibus ſanis adhæret, ita abſcindere oportet, ut nulla omnino ejus radix relinquatur, quod propter vaſorum circumſtantium magnitudinem fieri non poteſt ſine nimio ſanguinis profluvio, niſi aut laqueis ipſa vaſa intercipiantur, aut urantur, quorum neutrum ſine ægri ſummo diſcrimine fieri poteſt, & tum maxime cum cancer ipſe internas partes occupaverit, quâ ratione motus divinus Hippocrates occultos cancros exquiſite curare prohibuit.

Libri Primi Finis.

SYNOPSEOS CHIRURGIÆ LIBER II.

De Vulneribus.

SOlutam unitatem ſibi vendicant chirurgi, quatenus circa eam plus manu perficiatur, quam aut medicamento aut dięta. Solvitur autem unitas tam ſimilarium partium (ſive molles fuerint ſive duræ) quam organicarum ab externa cauſa aut ab interna. Ea verò unitatis diviſio quæ in ſimilaribus partibus mollibus, à cauſa externa vulnerando affligit, à Latinis generali nomine vulnus appellatur, id eſt, hians apertura corporis, ictu aliquo, aut caſu vel morſu, inflicta: quod vitium alias ulcus, alias ulcus recens, interdum verò ulcus tantum à Galeno vocatur.

De Vulnerum Cauſis.

Vulnerum Cauſæ, ſive animatæ fuerint, ſive inanimæ, externæ ſunt eæque in univerſum tres, pro quarum varietate ipſa vulnera varia ſortiuntur nomina. Nam quando à re acuta, tenui, & pungente vulnus infligitur, Punctio appellatur: quando vero ab acuta incidente, ut à gladii acie Inciſio, aut vulnus diſciſſum: quando à gravi, dura, retuſa, inæquali, valenter irruente, frangente vel obtundente, Contuſio, aut Obtuſio cum direptione, aut Colliſio ſive colliſum vulnus.

De Vulnerum Differentiis.

- Natura, à qua dicitur vulnus
  - Simplex
  - Conjunctum cum
    - Cauſa,
    - Morbo,
    - Symptom.
- Eſſentia quæ inquātitate poſita eſt, àqua dicitur
  - Magnum quia
    - Longum,
    - Latum,
    - Profundum,
  - Mediocre
  - Parvum quia
    - Breve
    - Anguſtum
    - In ſuperficie.

Vul-

- Vulnerum Differentiæ, quæ maxime ad curationis indicationem, & ad judicii certitudinem faciunt, ſumuntur aut à
  - Vulneris ipſius
    - Figura à qua appellatur
      - Rotundum ſive circulare.
      - Rectum
      - Tranſverſum
      - Obliquum
      - Æquale
      - Inæquale, ut
        - Diruptum
        - Altera parte latens
        - Altera manifeſtum
    - Situ & loco à quibus dicimus id fieri
      - Juxta articulos
      - Longe ab articulis
      - In muſculi
        - Capite
        - Ventre
        - Cauda
    - Tempore à quo dicitur
      - Recens ſive Cruentum,
      - Vetus.
  - Partibus Vulneratis
    - Similaribus, unde dicitur fieri in
      - Cute, Carne, Glandulis, Venis, Arteriis, Nervis, Membranis, villis, Adipe.
    - Organicis, ut quando fit in
      - Cerebro, oculo, naribus, aure, Fronte, labiis, lingua, faucib. Aſpera arteria, œſophago, collo Brachio, manu extrema, thorace. Pulmone, corde, diaphragmate. Ventriculo, hepate, liene, inteſtinis Renibus veſica, Utero, Pudendo Stroto, cruribus, bus.
      - Alii omnibus partibus.

De Vulnerum Signis.

Vulnerum notæ aut diagnoſticæ ſunt, aut prognoſticæ. Dignoſcitur autem vulnus ſenſus judicio. At Prognoſtica ejus ſigna ſumuntur ex ejuſdem magnitudine & figura, ex partis vulneratæ ſubſtantiæ temperamento, conformatione, ſitu, virtute, habita ratione ſexus, ætatis, temporis conſtitutionis, anni partis, regionis, generis, diætæ, & ſymptomatum ſupervenientium.

Vulneris autem magnitudo deprehenditur ex	Affectæ partis præſtantia, propter quam lethalia dicunt vulnera, quæ ſunt in partibus, quarum virtus aut actio, toti corpori, & vitæ eſt neceſſaria, ut cerebri, hepatis, inteſtinorum, ut ſicæ vulnera apud *Hippoc. lib. 2. Prædictionum.* Affectus in triplici dimenſione ſeu magnitudine, ab quam magna, & periculoſa vulnera, quæ ſuturis, vel vinculis indigent, qualia etiam ſunt ea quorum meminit *Hippoc. aph.* 18. *lib.* 6. *aphoris.* Sen-

Senſilitate, propter quam etiam magna vulnera dicuntur, quæ in articulis accepta ſunt. Item quæ ſunt in capitibus, & finibus muſculorum maxime nervoſorum *com. in. aph. 66. lib. 5.* Item ea quæ à talis venenatis, vel venenatorum animalium morſu infliguntur.

Ex illa enim triplici magnitudine, recte conſiderata, facile cognoſcet Medicus quę ut ait Celſus ante omnia in vulneribus ſcire debet, nempe.

Quæ inſanabilia ſunt vulnera, ut ea quæ ſunt in baſi cerebri, corde, pulmone medio, ſtomacho, jecti-noris portis, ſpinali medulla, inteſtinis jejuno, & tenui, renibus, arteria aorta, Vena cava, venis, & arteriis magnis circa fauces.

Quæ difficilem curationem habent, ut ea quæ ſunt in ulla pulmonis parte, craſſo jecinoris, membranis cerebrum continentibus, liene, inteſtino aliquo, ſepto tranſverſo, articulis, poplitibus, inanibus locis, quacunque parte venæ majores ſint, aut quoties mucro ad grandes venas intus conditas deſcendit.

Quæ promptiora, ut ea quæ in carne ſunt, & hæc quidem loco, vel priora, vel meliora ſunt, modo vero periculum facit quodcumque magnum eſt.

De Univerſali vulnerum Curatione.

Vulnus curabitur ſi partes diſſolutæ uniantur conglutinatione vel coalitu: quod fit ſolius naturæ beneficio, medico tamen naturam adjuvante, dum tela, alia omnia, quæ eorum glutinationem impediunt, ex ipſis Vulneribus amovet: diſtentas, & ſeparatas Vulneris partes applicat; adductas, & applicatas ita partes, ſuturis, fibulis, & vinculis ſtabilit: partis vulneratæ ſalubrem ſubſtantiam convenienti victu, & medicamentis, conſervat: & ſymptomata ſupervenientia modis omnibus depellit.

Ante omnia igitur ex vulnere eximendum eſt quodcumque in id inciderit, ſive telum, aut rei alterius fruſtulum, ſive pilus, ſive etiam ſanguinis concreti grumus, quod fit aut manu cum ferramentis, aut medicamento ſuperpoſito, & quoniam locum in

in corpore in quo telum deliteſcit, exquirere, & invenire, ipſumque telum extrahere, ita artificioſum eſt, ut id aggredi ſolis expertis concedat Hippocrates, ideo de Signis quibus deliteſcentia tela deprehendantur, & de eorum extrahendi ratione eſt dicendum.

Deprehenditur telum ſi vulnerati corpus in ea figura conſtituatur, in qua erat, quum vulnus accepit, quod ſi non poſſit ſic conſtrui, jacens ita collocabitur, ut quam proxime ad eam figuram accedat, ut ex Hippoc. conſulit Paulus.

Ad hanc etiam dignotionem juvat, & ſubſtantiam, & ſitum, & figuram, & connexionem atque vicinitatem partium vulneratarum noviſſe: & omnia quæ ſuperveniunt ſymptomata, de quibus copioſe Celſus, & Paulus.

Ratio vero extrahendi tela, & inveniendi inſtrumenta, quibus ea evellantur, partim ex inſtrumentis qui-

quibus exacta cognitione omnimodæ naturæ partium vulneratarum, partim ex telorum ipſorum diverſitate dignoſcetur. Naturam partium affectarum cognoſcet qui earum ſubſtantiam, ſubſtantiæ modum, temperamentum, figuram & ſitum, connexionem, uſum, actionem, vires, & dignitatem noverit.

Telorum verò diverſitas cognoſcitur ex eorundem
- Materia
  - Ferrea, ærea, ſtannea, plumbea
  - Cornea, vitrea, oſſea,
  - Arundinaria, Lignea, Lapidea.
- Figurâ
  - Lata, longa, inæqualia,
  - Rotunda, anguloſa, ſulcata.
  - Hamata cuſpide, ſine cuſpide aculeata ſpiculis cincta.
    - Antroſum. Retroſum
      - Quo ſeſe expandunt dum.
        - Emittuntur. Extrahuntur
- Magnitudine,
  - Magna.
  - Mediocri.
  - Parva.
- Numero, quod ſint aut
  - Simplicia.
  - Multiplicia vel ex multis ferramentis.
  - Compoſita, quorum nonnulla dum alia extrahuntur, in imo deliteſcunt.

Habi-

Habitu quod alia habeant ferrum vel { Acum, Concavum } Hærens { Fimiter Neglegentius, ita ut in extractione remaneat.

Viribus { Venenatis / Veneno minime infectis.

Omne autem telum extrahitur, aut ab ea parte, qua venit, aut ab ea in quam tetendit: ab ea parte, qua venit extrahitur, ſi non alte inſedit, & in ſumma eſt, ſi à regione magnas venas, & loca nervoſa aut os habuerit, aut ſi nervos venaſque aut arterias non tranſiit.

Extrahitur verò vel manibus (ſi id commode fieri poteſt) ul quum in carne ſola fixum eſt telum, vel vulſellis, ut quum telum non firmiter, altius tamen hæſerit, quam ut digitis comprehendi poſſit, vel forcipibus rectis, incurvis, extremâ parte rotundis, & cavis, vel terebris inverſis, ampliata tamen prius ſcalpello plaga, ne à telo dum redit, corpus lanietur.

Me-

Medicamenta etiam, quæ tela & ſpicula in corpore infixa educunt, quædam reperiuntur, ut radix pectenis veneris cum malva tuſa, ambæ anagallides, ariſtolochia, ammoniacum cum melle, erundinis radix contuſa & melli admiſta, alterei fructus triſtus, dictamus, propolis, lacertæ caput tritum, & appoſitum.

Ab ea autem parte, in quam tendit, extrahitur telum; ſi plus eſt, per quod illi revertendum, quam quod integrum eſt: ſi in majore membro mucro medium tranſit: ſi neque os neque nervus neque vaſa inſignia, diviſionem impedierint. Inciſa igitur contra mucrone carne laxius quam ut telo poſtea tranſeunte amplietur, telum ipſum vel Baliſta dicta, vel impellente cavo aut ſolido protruditur.

Quod ſi telum infixum delituerit, ut nullo modo reperiri poſſit, aut non ſine majore diſcrimine propter

vici-

vicina corpora extrahi, tam diu dimittendum erit obducta etiam cicatrice donec ipſum procedat.

Extracto telo ſanguis ex vulnere, propter telum alteratus, ne putreſcat, exprimitur: vulnus ipſum (ſi doloris metus ſit) oleo calente perfunditur.

Cæteris etiam ſymptomatis, quæ ſupervenire poſſunt, erit tempeſtive occurrendum, atque ob id ad ea chirurgus ſemper attentus eſſe debet.

Secundus in vulnere curando chirurgi ſcopus eſt orarum vulneris adductio, ſuppreſſo tamen prius, ſi nimis erumpat, ſanguine, ſi parum fluit, extracto: quoniam Hippoc. omni recens facto vulneri niſi in ventre ſit, expedit eo ipſo ſtatim ſanguinem plus minuſve effluere.

Adducuntur autem hiantis vulneris partes, atque etiam in unum coacte conſervantur, aut vinculo, aut ſutura, aut fibulis aut horum nonnullis aut omnibus, ſumpta indicatione

à vul-

à vulneris magnitudine atque à natura & ſitu partis vulneratæ.

Nam in vulneribus ſecundum muſculorum rectitudinem factis vinculo duobus initiis circumdato utendum erit. Faſcia verò aptiſſima lintea eſt lata (ut ſemel injecta non vulnus tantum, ſed paulum utrinque etiam oras ejus comprehendat) non nimium mollis, & fragilis, quo tuto contineat, neque rurſus ita dura ut premendo offendat. Tum verò ipſa circumductio nec ita laxa ſit, ut nihil efficiat, nec ita vehemens, ut premendo dolorem excitet, ſed contineat, non aſtringat. ſi ab altera parte caro magis receſſit, ab ea magis faſcia attrahetur. Hyeme ſæpius faſcia circuire debet, æſtate quoties neceſſe eſt: tum extrema pars acu inferioribus aſſuenda, nam nodus vulnus lædit.

Sutura verò utendum erit in tranſverſis, vulneribus, in vulneribus quorum oræ plurimum diſſident, & facile attrahuntur. Item quando caro alia

parte

parte dependens, alia integra hærens conjunctione corporis fovetur, plagaque ſit in parte molli, ut in ima aure, imo naſo, bucca, palpebra, labro, cute circa guttur, cute frontis, abdomine, & ſimilibus, cavendo ne quid concreti ſanguinis, aut rei alterius, in vulnere relinquatur.

Suturarum autem varia ſunt genera: alia enim ſutura fit acu filum trahenti, transfixis in girum utriusque vulneris oris, ut pelliones pelles conſuere ſolent, quo modo ſauciata inteſtina ſuuntur:

Item membranoſa loca, carne deſtituta, atque etiam aliæ omnes partes, quando fluentis ſanguinis impetus, alio ſuturæ genere uti non permittit.

Alias vulneris labra ita ſuuntur, primus punctus duabus fili, involutionibus ſtabilitus, in medio diviſionis fit: factoque nodo filum paulum à nodo ſcinditur, deinde utrinque in mediis ſpaciis fiunt & alii punctus unica fili involutione, & nodo, ut

ſupra

ſupra firmati, & ita deinceps ſi opus erit inter quoscumque duos punctus, punctus adhuc fiet.

Aliquando in magnis, & profundis vulneribus ſutura fit, transfixis utriſque vulneris labris tot numero acubus quot opus fuerit, circa quas filum eo modo quo ruſticæ mulieres acus ſuas in veſtibus obſervant, involvitur: relictis ibi acubus uſque ad vulneris aggutinationem.

Suitur etiam vulnus aliquando hoc modo: pinnæ convenienti longitudine utrinque vulneri adaptantur, acu filum trahente utrinque vulneris labrum trajicitur, ibique filo altera pinna comprehenſa, acus per idem foramen reducitur, deinde extrema filorum, euntis inquam, & redeuntis, quibus & altera pinna comprehenditur, nodo conſtringuntur, & filum abſcinditur: in quo etiam ſuturæ genere tot puncta fieri debent, quot pro vulneris magnitudine neceſſaria videbuntur.

Alias

Alias non vulnus ſuitur, ſed pulvilli pannei triangulares, linimento, pertinaciter hærente, ex ſanguine draconis, maſtiche, thure, ſarcocolla polline, & ovi albumine, parato, illiti, utrinque parum à lateribus vulneris adaptantur, qui poſteaquam pertinaciter hæſerint, convenienter ſuuntur.

Sunt & alia ſuturarum genera, quibus diſciſſum abdomen conſuitur; quæ ob id γαστρορραφίας à veteribus appellantur. Horum primum genus ita adminiſtratur, ab externa cute incipiendo introrſum acus injicitur, ubi vero tum cutem, tum ſubjectum muſculum totum tranſierit, præterito quod muſculo ſubeſt peritoneo, per reliquum peritoneum, & abdomen ab interno extra tranſmittitur: ubi hoc penitus tranſierit, rurſus ab externo introrſum idem abdomen eſt perforandum, & præterito (ut ſupra) ſubjecto peritoneo, contrarium peritoneum cum toto illi conjuncto abdomine

ne ab interno extrorſus perpungendum, atque ſic iterum iterumque faciendum, quoad totum vulnus ſimiliter conſutum fuerit.

Alio modo abdomen ita ſuetur oportet; à vicino nobis abdomine incipere, atque ab externo introrſum, per id tantum acum tranſmittere, poſt, præteritis utriſque peritonei labris, ex adverſa parte ab externo introrſum, per utrumque ejus labrum acum revocare: deinde rurſus hanc revocare, atque ab interno extrorſum per adverſum abdomen trajicere.

Eſt, & tertium ſuturæ abdominis genus apud Celſum quod duabus acubus adminiſtratur, verum id quum minus frequens ſit, prætereundum cenſui.

Sutura cujuſcunque generis ſit mediocris eſto: quoniam nimis rara non continet, & nimis crebra vehementius afficit. quo enim ſæpius corpus pungit, eo majores oriuntur inflammationes, præſertim æſtate, oræ autem vulneris ſutura junctæ, ex toto

inter

inter ſe contingere non debent, ut ſi quod humoris intus concreverit, ſit qua emanet.

Acus ſit longa, tenuis, cuſpide triangulari, & cauda parum excavata, ut filum ejus tranſitum non remoretur.

Filum etiam ſit æquale, conſiſtentia mediocri; nam quod juſto durius eſt, cutem rumpit. Dum vulnus ſuitur, altera ejus oræ pars canaliculo in extrema parte feneſtrato inniti debet, ut cutis evagetur, & ut pertranſiens acus videri poſſit, ora vero vulneris dum per eam filum attrahitur, ſpecillis aut alio adminiculo fulcietur, ne attractum filum conſequatur.

Si vero in carne vulnus eſt hiatque, neque in unum oræ ejus facile attrahuntur, ſutura quidem aliena eſt, imponendæ vero fibulæ ſunt (*αγκτὴρας* Græci nominant) quæ oras paulum tantum contrahunt, quo minus lata poſtea cicatrix ſit, fere enim fibulæ latius vulnus eſſe patiuntur. Com-

prehendi fibula vel ſutura non cutem tantum, ſed aliquid etiam ex carne ubi ſuberit hæc, oportebit, quo valentius hæreat, neque cutem abrumpat.

Coactæ in unum vulneris oræ, naturæ beneficio coaleſcunt, & ſæpe priſtinam unitatem recipiunt, ſi partis læſæ ſubſtantia ſalubris conſervetur: hoc autem fiet, eam mediocriter exiccando, admotis linamentis, pulviſculis, emplaſtris, linimentis, aliquando venæ ſectione, vel purgatione, non neglecta convenienti victus ratione: ſumpta ſemper indicatione à vulneris magnitudine, totius corporis & etiam partis affectæ, natura, temperamento, & ſimilibus.

Linamentum propriè (Græci *μοτὸν* nominant) eſt penicillus quidam ex linteo concerptus, & implicitus, qui vulneri imponitur. Fit autem ex intortis, deraſis, evulſis vel excerptis linteis, ex illychinio, ex ſtupa bene mundata, & pexa, ex xilino (cotonem vocant) ex ſpongia bene expreſſa, ex junci craſſioris,

ſioris, & ſambuci medullis, ex fungorum pedeolis, ex pilis leporinis, ex lanugine ſalicis & cotoneorum, ex gentianæ, & ſimilium radicibus.

Veteres medici variis nominibus hoc auxilii genus appellarunt, vel propter materiam, vel propter formam. ſic στρεπτὸν, ξυστὸν, & τιλτὸν, μοτὸς, quod ex intortis, deraſis, excerptis, vel evulſis linteis fierent, vocarunt: ἐλλυχνιωτὸν, quod ex ellychniis conformaretur, λημνίσκον, quod in longitudinem faſtigiatum ſit, σφηνίσκον, quod cunei figuram imitetur. Formari etiam ſæpe ſolent, in vermiculorum, & in floccorum formam, pro partium, & vulnerum figura.

Linamentis ſæpe ſiccis, frequentius aliquo linimento imbutis, utimur, vel ad detergendum, vel ad exiccandum, vel ad ſanguinis fluxum ſiſtendum, vel ad vulneris oras hiantes retinendas, vel ad ipſum vulnus ampliandum, in vulneribus cavis, anguſtis, profundis, humidis, ſordidis, contuſis,

 venena-

venenatis, ab externo aëre corruptis, in ulcera degenerantibus, denique in vulneribus, cum tumore aliquo præter naturam, vel oſſium læſione, vel ſanguinis eruptione, conjunctis.

Juvant etiam ad affectæ partis naturam ſalubrem conſervandam pulvinuli, à ſimilitudine pulvinorem (qui tomento, lana vel pluma infarciuntur, & in ſella ut mollior fiat ſeſſio imponuntur) ita dicti, vulgo plumaceoli appellantur. Fiunt autem ex nylino, lana, ſtupis canabis diligenter pexis, raro ex ſpongia, frequentiſſime ex pannis duplicatis, ad minimum, vel unus, vel duo, vel tres, vel etiam plures, nunc ſicci, nunc liquore aliquo imbuti, ut vino, poſca, oleo, ovi albedine, cerato liquido, vel alio ſimili.

Horum uſus eſt, coactas in unum vulneris oras fulcire, & leviter comprimere, partis vulneratæ calorem nativum fovere, partemque à faſciarum moleſta preſſura tueri.

Neque Venæſectio negligenda

erit

erit ad ſalubrem partis ſtatum retinendum, ſi vel ſanguis non ſufficienter ex vulnere fluxerit, vel à vulneris aut doloris magnitudine, ab inflammatione, convulſione, vigiliis, delirio, urgentibus, periculum immineat, ut in vulneribus articulorum, tendinum, nervorum & partium carne vacuarum, idque ſi ætas, & virium robur permiſerint.

Neque etiam convenienti purgatione uti alienum erit, ubi præſertim totum corpus cacochymicum fuerit. Imo ſine cacochymia purgare oportebit, ſi vulnus in capite fuerit, vel in ventre, vel in articulis, vel uſque adeo magnum, ut ſutura egeat: vel ſi ex eo corruptionis periculum immineat, ut doc. Hippocrat. lib. de ulceribus.

Victus etiam ratio ad tuendum ſalubrem partis affectæ ſtatum confert; ſit igitur aër cubiculi quo vulneratus oppoſite, & indolenter jacet, temperatus: aletur (niſi vires aliter ſuadeant)

exiguo cibo, boni ſucci, & facilis coctionis, modice refrigerante, ſi inflammationis aut febris metus ſit, à quibus ante ſeptimum diem raro tutus æger, ante quod tempus vinum omnino detrahendum eſt, niſi ex ſanguinis profluvio intermoriatur, tunc ante ullam curationem vino reficiendus, quod alioquin inimiciſſimum vulneri eſt. Sit ejus cœna frugalis. Quieſcat. Venerem, & omnes animi vehementiores motus vitet.

Accidunt ſæpe vulneratis Symptomata, quæ tam ipſis, quam medicis negotium faciunt, & quæ (quum veluti cauſæ rationem habeant) curationis rationē quodammodo immutant, omnemque fere medici ſollicitudinem ad ſe neglecto aliquando vulnere convertunt: ea autem ſunt intemperies, inflammatio, dolor, febris, convulſio, paralyſis, ſyncope, delirium & ſimilia de quibus(& ſi non ad chirurgiam pertineant) pauca tamen, quoniam ab eorum natura curatio vulneris immutatur dicemus. Omnis

Omnis intemperies vulneratis ſuperveniens, ſive ſimplex fierit, ſive compoſita, ſive fluente materia, ſive abſque ejuſdem affluxu ſuo contrario eſt profliganda. Itaq; adverſus intemperiem calidam, ſimplicem ſine materæ affluxu (ſi partem vulneratam obſederit) quam ex rubore, & calore deprendemus, pugnabimus roſ. plantag. unguento albo, & ſimilibus. Si vero Frigida fuerit in parte intemperies, quæ ex lividitate, & frigore dignoſcetur, admovebis vinum, ung. fuſcum baſilicon, & ſimilia. Eadem ratione adverſus Humiditatem, & Siccitatem ſuis contrariis erit pugnandum.

Quod ſi intemperies humorem comitem habuerit, pro ipſius humoris natura tumor præter naturam qui vulneris curationem impediet, tractetur, & maxime inflammatio, quæ quinto die quanta futura eſt ſe oſtendit: adverſus quam nunc venæſectione, nunc purgatione, nunc re-

pellentibus, nunc digerentibus, alias aliis remediorum generibus utemur. Similiter & adverſus alios præter naturam tumores ſuis convenientibus remediis (de quibus ſuperius dictum eſt) pugnandum erit.

Dolor, qui etiam in temperatis, & puris corporibus fluxionem excitat, & vires dejicit, in primis mitigandus eſt, & ſi fieri poteſt, omnino ſedandus, fotu partis læſæ, parato, vel ex ſolo oleo, vel ex roſaceo, modice calidis; admiſto ovi vitello, vel (ubi vehementior fuerit caliditas) albumine.

Quod ſi dolor intolerabilis fuerit, oleum papaverinum, vel per ſe, vel miſto opii aut alterius narcotici momento, utile erit, modo caute id fiat.

Febris quæ vulneratis ſupervenit terrere non debet, ſi in magno vulnere dum inflammatio eſt permanet: at illa quæ vel levi vulneri ſupervenit, vel ultra tempus inflammationis durat, vel delirium movet pernitioſa eſt. Ideo oppugnanda erit

purgatione, venæ ſectione, frigidis alimentis, & medicamentis: ſumpto indicio à morbi magnitudine, ægri viribus, temperamento, ætate, conſuetudine, anni parte, temporis conſtitutione, vitæ genere, & ſimilibus.

Accidit etiam vulneratis non ſine magno diſcrimine convulſio, quæ nihil aliud eſt, quam Corporum nervoſorum à quibus voluntarii motus perficiuntur, involuntaria verſus principium revulſio. Hic affectus aut primarius eſt aut per conſenſum accidit. Quæ primario fit convulſio, propter inanitionem aut repletionem generatur. Si inanitione, & ſiccitate fuerit qualis eſt ea quæ largos ſudores, immoderatas vomitiones, alui dejectiones, aut ſanguinis profuſiones, famem, curas, vigilias, immodicos labores, & motus multos atque vehementes, febres ardentes, & colliquantes ſequi conſuevit, confirmataque fuerit, inſanabilis eſt.

Incipientem verò, quamvis ſit

periculoſa, præſertim ſi febrem comitem habuerit, ſanare tentandum erit, partium convulſarum fotu, parato ex oleo aut hydroleo, calidis, balneo ex oleo calente, aut ex decocto capitum, vel extremitatum, agnorum, hædorum, vitulorum, vervecum, pinguium, radicis althææ, foliorum malvæ, viol. &, ſimilium, adjecta tertia aut quarta parte olei, à balneo cervix, tota ſpina, ſcapulæ, articuli muſculorum capita, illinenda ſunt oleo communi, violaceo, admygdal. dulcium, adipe gallinæ, anatis. Et ſi febris affuerit refrigerantia ſupra dictis ſunt immiſcenda.

Si vero à repletione facta fuerit convulſio, ut quando tumores in ulceribus ſuborti repente evanuerint, aut quando in pravis vulneribus nullus omnino tumor apparuerit, vacuare oportebit, & à toto corpore, venæſectione vel convenienti purgatione, & à partibus, præſertim à capite, gargariſmis, errhinis, apophlegmonis,

nis, clyſteribus acribus (qui propriè ex cerebro revellunt) & ſimilibus. Partes vero convulſæ, cervix, ſpina, articuli, axillæ, inguina, fricanda, & illinenda ſunt oleo liliorum, coſtino, ſpicato, laurino, vulpino, rutaceo, de euphorbio, de caſtoreo, oleo philoſophorum, & ſimilibus: ſuperpoſita lana ſuccida.

Juvat etiam, & Balneum ex oleis calidis paratum, & vulgo dictæ ſtuphæ ex ſuffitu rerum exiccantium, & partes nervoſas roborantium, cavendo à frigore.

Per Conſenſum fit convulſio vellicatis, vel punctis, vel aliter læſis nervoſis partibus, à cauſa alias interna aut bile acri, æruginoſa, vel alio humore mordente, aut venenato: alias externa venenata, aut ſine veneno, nervoſas partes incidente, pungente, vel contundente, cum ſummo dolore inflammante, morſu, & moleſtia.

Quod ſi paſſio principium attigerit, univerſalis eſt: particularis verò,

ſi partes affectæ tantum illæſo cerebro contrahantur.

In his omnibus per conſenſum convulſionibus, ante omnia dolor anodynis ſedandus. Si materia mordax, acris, & vellicans, convulſionem excitaverit per loca conferentia vacuanda.

Venenum ſi quod inflictum fuerit, cucurbitulis, corniculis, ſuctu, vel admoto medicamento attrahente, aut alexipharmaco, ut theriaca, attrahendum, vel etiam cauterio, vel medicamento quod eſcharam facit, cor & cerebrum roboranda, caput, cervix, ſpina, axillæ, inguina, oleo liliorum, aut chamælino illinenda, & ſi cætera irrita fuerint, nervus aut muſculus læſus per transverſum ſecandus eſt.

Ex ſymptomatum numero quæ vulneratis accidunt, eſt Paralyſis, quæ proprie reſolutio eſt alterutrius lateris, aut unius tantum particulæ corporis, quæ accidit ſpiritu animali inter-

tercepto, & ad partem tranſire prohibito, propter continui ſolutionem, aut variam occluſionem, dum pars inciditur, vel contunditur, ictu, aut caſu, dum comprimitur à violento frigore, à vinculo, à vicinarum partium inflammatione, ſcirrho, laxatis, vel fractis oſſibus. Poteſt etiam ab interna cauſa accidere, ut à craſſis, & viſcidis humoribus nervos obſtruentibus. Si igitur accepto vulnere reſolutio ſequatur vacuato toto corpore venæſectione, aut purgatione; aut ſi opus eſt utroque, & humorum fluxu ſedato, parti affectæ, & nervis unde læſio orta eſt, admovenda ſunt ea quæ nervos roborant & calefaciunt, ut oleum nardinum, coſtinum, de nuce moſcata, de caſtorio, de hyperico, vulpinum, de lumbricis, & ſimilia. Vel emplaſtrum admoveatur, ex baccis lauri, cortice thuris, ſtyrace calamita, myrrha, ſabina, nuce cupreſſi, radice acori, roſis, alumine, croco, caſtoreo, maſtiche, nigella, & ſimilibus. Qui-

Guido & Tagaultius liquore quodam ſtillatitio, à Petro Apponoſi in Additionibus in Meſuem deſcripto, utuntur, quo veluti mirabili auxilio in hoc affectu uti conſulunt.

Incidunt vulnerati in ſummum vitę diſcrimen ſi prehendantur ſyncope, quæ eſt præceps lapſus virium, quarum eſſentia in ſpiritu, & ſolidorum corporum temperamento conſiſtit. Labuntur autem in vulnere vires, vel ab atroci dolore, vel ab immodica ſanguinis profuſione: eoque facilius quo corpus vel rarius fuerit, vel majore copia ſucci crudi abundaverit: accidit etiam ſyncope à vigiliis à ſævis animi pathematis, ab inedia, & omni immodica vacuatione, à labore, & à principiorum intemperie.

Futuram ſyncopen præſagiet medicus ex pulſu langueſcente colore palleſcente, motu corporis, & ejus partium ignavo, & difficili, ex frigido ſudore circa collum, & faciem. In valida ſyncope medicinę locus non eſt,

at

at ſi vires adhuc tantillum conſtant aliquando recuperantur.

Si ex dolore ſyncope fiat, doloris cauſæ quærendæ, & amovendæ ſunt, ipſe verò leniendus.

Si verò à ſanguinis profluxione, ſpiritus diſſipati recreandi. Optime hoc vinum, vetus, odorum, præſtabit, quod omnibus quos ſyncope male habet offerre convenit, brevi enim reficit. Confert fruſtum panis vini diluti ad ſugendum præbere. Facies vel frigidâ, vel aquâ roſarum vel utraque irroretur, acetum roſarum naribus admoveatur, hominum turba è conclavi arceatur, extrema ſiccentur, nonnulli barbam, capillos, aures, & nares vellicant.

Accidit etiam aliquando vulneratis depravatio principis facultatis, (παραφροσύνην vocant) patiente nimirum per conſenſum cerebro, ut in nervorum punctionibus, & aliis dolorificis vulneribus. In nimia ſanguinis profuſione, debilitato cerebro propter ſpiri-

rituum defectum, unde motiones animi depravatæ. Poteſt etiam delirium accidere propter vulnerum inflammationes, & febres, delata per partium communicationem ad cerebrum affectione. Si propter dolorem vel nimiam ſanguinis profuſionem deſipientia orta fuerit, mitigabitur modis omnibus dolor, diſſipati ſpiritus recreabuntur, caput ſumptis & admotis roborabitur. Si verò ab inflammatione vel febre oriatur, vapores à cerebro, admoto oxyrodino repellentur, & vinculis atque frictionibus extremarum partium, acribuſque clyſteribus ab eodem revellentur.

De Vulneris ſimplicis in parte carnoſa curatione.

Cum vulnus in partibus organicis curationem non recipiat, non eſt quod de eo aliquid dicamus. Ideo de partium ſimilarium ſpeciali vulnera curandi ratione, breviter ſumma capita

pita notabimus, ſumpto ab eo quod in carne fit exordio: hoc autem aut ſimplex eſt, aut cum ſubſtantiæ deperditione conjunctum, quod rurſus conjunctum cum aliquo ex ſuperius commemoratis ſymptomatis, aut ſine ullo ſymptomate eſt.

Vulneris igitur ſimplicis in parte carnoſa curationis finis eſt unitio, quæ fit naturæ opera, medico tamen ſi opus eſt adjuvante: hoc modo ſanguis ex vulnere mediocriter fluere permittitur, ejuſdem oræ (cruore, ſpongia, linteo, vel molli fomento deterſo, cavendo etiam ne quid extrinſecus intercidat)in unum coguntur; oræ ita adactæ vinculo decenti conſervantur. Recentiores vulneri ita coacto, albumen ovi agitatum, & levi ſtupa exceptum, ut ipſum vulnus ab inflammatione, intemperie calida, ſanguinis profluvio, & dolore vindicent, admovere ſolent.

Quod ſi vulnus in carne majus fuerit, quam ut ejus labra vinculo commit-

mitti poſſint, ſutura aut fibulis erunt educenda, & continenda: non tamen præpropere glutinanda, ne vulnus poſtea recrudeſcat. Juniores pulvere rubro (incarnatium vocant) ex duabus partibus thuris, & ſanguinis draconis parte una parato, cui nonnulli calcis vivæ, alii boli armeniæ partes tres addunt, vulnus aſpergunt, vel pulverem hunc cum ovi albedine agitant, cujus poſtea partem linteo tenui exceptam, vulneri primum admovent, admovent præterea & ſtupas molles, eodem medicamento imbutas, & aliquando ovorum albumina ſtupis excepta ſuperponunt, & ita partem ut decet vinciunt, illitis prius roſaceo vulneris vicinis partibus, huncque primum apparatum (ut vocant) ante diem quartum (niſi aliquod grave ſymptoma urgeat) non immutant. Quod ſi tum vulnus non coaluerit, vino aſtringente calido abluunt, & ſtupas, eodem vino imbutas, ei ſuperponunt.

Admoveri poterit unguentum ex pulvere rubro, & therebintina lota paratum. Ad cruenta Vulnera, & diviſiones notatu dignas, emplaſtro nigro utebatur Galenus, apud quem multa alia medicamentorum genera quæ idem effectum pollicentur, reperies, & multo plura apud Hollerium.

Quod ſi ex vulnere propter ejus ſitum ſanies effluere non poſſit, pars ita collocanda eſt, ut vulneris orificium deorſum ſpectet, id ſi fieri non poteſt, effluxum illi moliri oportet, aut ora ejus cavitatis diſſecta, aut in fundo tantum aperta, ſumpta indicatione, ex vulneris magnitudine, & loci natura.

De Vulnere cum ſubſtantia deperdita conjuncto.

In vulnere cum ſubſtantiæ deperditione, ut quando caro abſciſſa eſt, duo medici proponunt, unitio, & ſimul

ſimul ſubſtantiæ in deperditæ locum reſtitutio, quod etiam fit (ſi nihil extrinſecus impedierit) naturę beneficio, ex ſanguine, quantitate, & qualitate laudabili, in parte, juſta & naturali temperie prædita: hoc tamen dum natura molietur, medici auxilio etiam eget, qui & tenuius & craſſius excrementa (ſaniem, & ſordem vocant) quæ humida, & ſordida vulnera reddunt, exiccet, & detergat, admotis medicamentis, quæ ob id ſarcotica dicuntur, quod juſtam naturæ materiam compleant, modice detergendo & exiccando, ita tamen ut non nimis calefaciant, hujusmodi aut ſimplicia ſunt ut thus, iris, ariſtolochia, ervi farina, radix panacis, & ſimilia, aut ex his & ſimilibus compoſita; in quorum delectu ratio habenda eſt temperamenti totius corporis, & partis affectæ. Item ætatis, generis vitæ, & ſimilium. Nam in humidioribus, & mollioribus corporibus, quæ minus exiccant, ut thus magis conve-

veniunt in ſiccioribus vero quæ magis, ut ariſtolochia.

Vulnus igitur ab omnibus ſymptomatis vindicatum vino calente abluitur, linteo, mundo, & molli exſiccatur, pulvere aliquo ſarcotico aſpergitur, vel linamentum unguento ſarcotico imbutum ipſi admovetur, deinde linteum, aut ſtupa ſicca, vel vino imbuta, & expreſſa ſuperponitur, & faſcia decenter vincitur, quæ auxilia æſtati bis in die, hyeme ſemel immutantur.

Plenum vulnus cicatrice obducitur, quæ non aliter quam caro opus eſt naturæ adjutæ, à medico, dum non ſolum affluentes humiditates, ſed etiam humorem in carne contentum conſumit, & aliquid cuti ſimile inducit medicamentis epuloticis: quæ ſiccant, aſtringunt, & ita cogunt, ut callum tenuem, cuti ſimilem inducant, cujuſmodi ſunt galla, malicorium, acatia, & ſimilia.

Epulotica varia ratione uſurpantur,

tur, alia enim in pulverem trita inſperguntur: alia emplaſtri forma tenacius hærentes, admoventur: alia verò unguenti, de quibus vide Hollerium.

Inducta tamen cicatrix deformis eſt, quæ vel excreſſit, vel cava eſt, vel dura vel mollis, vel inæqualis excreſcit, parum ſiccato vulnere; cava verò fit, quia nimium exiccatur, vel quia oſſis pars deeſt: inæqualis fit propter ſuturas, vel frequentiores, vel ineptas. Excreſcens ſcarificationibus reformatur, & cathereticis abſumitur, cava frictione corrigitur, dura remollitur, mollior exiccatur; Inæqualis verò lenientibus, mollientibus, diſcutientibus, exedentibus, & aliquando adſtringentibus medicamentis emendatur.

De Vulnere cum contuſione.

Si contuſio cum vulnere conjuncta fuerit, prohibenda modis omnibus ad par-

partem fluxio erit venæ ſectione, cucurbitulis, vinculis, frictionibus, & ſi opus erit purgatione. Vulneri verò digeſtivum vulgo ex vitellis ovorum & reſina therebintina paratum, imponitur. Contuſæ verò partes, dolorem lenientibus, ut oleo chamæmelino, vel liliorum illinendæ, ambitus contuſionis repellentibus, ut roſaceo oleo myrtillorum, unguento de bolo armeniæ, oxyrodino, ungetur. Deinde, quoniam quæ contuſa ſunt ea curare oportet ut quæ certiſſime ſuppurentur, ut ait Hippoc. cataplaſmata ſuppurantia parti admoventur. Suppuratum vulnus detergetur melle roſato, mundificativo, ex apio, unguento Apoſtolorum; deterſum verò, impletur, admotis ſarcoticis, linamento indies imminuto excerptis. Tandem ubi plenum fuerit, claudetur cicatrice.

Ecchymoſis eſt ſanguinis in ſpacia quæ circa vaſa ſunt effuſio: quæ ut plurimum una cum contuſione, & ru-

pti-

ptitione incidit curatio ſanguinis illius extra vaſa effuſi vacuatio eſt, quæ perficitur admotis medicamentis calefacientibus & modice ſiccantibus.

De Vulneribus Venarum, & Arteriarum.

De unitatis ſolutionis curandæ ratione, quæ ab externa cauſa inanimata in carnoſo genere fit diximus, ſequitur ut de diviſione, quæ in venis & arteriis ab eadem cauſa fit, atque etiam de ejuſdem curatione dicamus.

Venarum autem, & arteriarum continuitas ſolvitur ab externa cauſa Vulnerante cutem, incidente, contundente gravi, & dura, vel multifariam rumpente cenſionis interventu.

Venam autem aut arteriam diviſam eſſe indicat profluvium ſanguinis, qui ſi ſaliendo eruperit, tenuiorque ſit, calidior, & magis flavus, arteriam diviſam eſſe certum eſt. Si verò nigrior,

96A

grior, vel rubicundus, craſſus, & ſine ſaltu fluat venam.

Copioſum ſanguis profluvium, è quocumque vaſe fluxerit periculoſum eſt, tum potiſſimum quando vel convulſio, vel ſingultus, vel deſipientia illi ſupervenerit.

Qui hunc affectum curare vult, duos ſibi ſcopos proponat neceſſe eſt, quorum prior ſanguinem ſiſtendum, alter verò vulnus glutinandum eſſe indicat.

Sanguis fluens ſiſtitur aut
- Quia non amplius ad partem affectam fluit ejus motu
  - omnino ſedato propter
    - refrigerationem
      - Corporis totius,
        - Animi deliquio
        - Victus ratione refrigerante.
      - Partis affectæ.
        - Frigi. med.
          - ſumpto
          - admoto
  - Aliorſū converſo
    - Ad contraria revellendo.
    - Ad vicina derivando.
      - Venæ ſectione
      - Cucurb.
      - Frictione.

cum ovi candido, & pilis leporis permiſta parti admoventur.

Alii calcis vivæ, ſanguinis draconis, gypſi, aloes, thuris, vitrioli, pares portiones ovi albumine, & pilis leporinis (ut ante dicta), admiſcent, & parti admovent.

Sedato ſanguinis profluvio vulneris agglutinationem juvabimus, admotis iiſdem medicamentis, quibus in carne glutinanda utebamur, habita tamen temperamenti ratione: nam quanto vena carne ſiccior, & arteria mollior eſt, tanto ſicciora medicamenta, quam caro, & humidiora quam arteria poſtulat.

De Nervorum Vulnere.

Nervoſorum etiam corporum unitas à cauſa externa non rarò ſolvitur, nunc à re aliqua pungente, & Punctio appellatur: alias re acuta cæſim incidente, ſecundum longitudinem, vel per tranſverſum, omnino, aut

tenui victu utatur, qui (ſi vires ferant) ſanguis detrahetur: non neglecta etiam purgatione, ſi corpus cacochimum fuerit.

Si nervus punctus fuerit, vulnus apertum retinere, & cutem in ejuſdem orificio (ſi anguſtius fuerit) latius incidere, ut ſanies liberius effluat, convenit, & medicamenta quæ tenuium ſint partium, modice calefaciant, valenter (citra tamen dolorem) ſiccent, & trahendi vim habeant, de quibus *Galenus* copioſe *lib.* 3. *comp. ph. g.* Pars affecta oleo ſabino calente, oleo veteri, oleo rutaceo, anetino, aut ſimili, bis aut ter in die fovebitur admota lana molli ſuccida. Terebinthina etiam vulneri commode admovetur, per ſequidem in his qui molli carne ſunt, in aliis verò, qui duriore cum euphorbio, confert etiam propolis, & ſagapenum, & opponax, & ſulphur vivum, & calx lota.

Si inflammatio ſuboriatur, conve-

nit cataplaſma ex farinis hordei fabarum, & orobi, in lixivio, & ſirupo acetoſo, aut in ſapa & aceto coctis. In putreſcentibus verò nervis ex hordei & ervi farinis in aqua, lixivio, aceto, mulſo coctis cataplaſma confert, & emplaſtrum quod recipit euphorbium, ceram, & frixam reſinam, item id quod ex cera, reſina, therebenthina, pice, euphorbio paratur. In horum tamen dextro & convenienti uſu, temperamenti, & mollitiei corporis ratio diligenter habenda eſt.

Dolor modis omnibus ſedandus. Imminenti convulſioni occurrendum, capitis, colli, ſpinalis medullæ, axillarum, & inguinis, fotu ex oleo liliorum calente, vel laurino, vel coſtino, vel ſimili aliquo parato.

Quod ſi nervus cæſim vulneratus ſecundum longitudinem fuerit, cutiſque ita diſciſſa ut nervus nudus appareat, ab acribus omnibus propter

pter nervorum exquiſitum ſenſum abſtinere, & iis quæ minima cum mordicatione exiccant uti conveniet, ut calce elota multo oleo ſoluta. Salubre etiam eſt medicamentum quod ex pompholige fit, ſi largo roſaceo melle ſalis experte ſolutum ſit.

Salubre item, quod ex optimo melle roſaceo ſalis experte ſoluto & cera elota paratur, quibus poteſt & aliquid terebenthinæ lotæ miſceri, cavendo diligenter ne quid ex iis quæ vulnus contingunt frigidum ſit.

Quod ſi ſordidum vulnus fuerit, detergendum erit molli lana, & ſpecillo circumvoluta. Licebit etiam & vino dulci vulnus ipſum abluere. Non negligendus etiam diachalciteos, paſtillorum Polydæ, Andronis, vel Paſionis, uſus; ea tamen lege, ut robuſtis, & duris corporibus medicamenta valentiora, imbecillis verò, & mollioribus, mitiora admoveantur.

Si verò per Tranſverſum nervus vulneratus fuerit, major convulſionis metus impendet, phlegmone à diſſectis fibris ad non ſectas communicata: cæterum vulneratis Cæſim nervis tam per directum quam per tranſverſum, eadem medicamenta conveniunt. His tamen quam illis largius ſanguis detrahendus, & tenuior vivendi lex, & major, atque mollior quies imperanda, caput, collum, ſpinalis medulla, alæ (ſi in brachio aut ſumma manu fuerit vulnus) inguina (ſi in crure, tibia aut pede) oleo aliquo calido, imminente convulſione, illinenda. Quod ſi totus Præciſus nervus, ſi metus præterea nullus inſtat, mutila tamen, & debilis pars manebit, ejus verò curatio communis eſt, cum ea quæ aliorum eſt vulnerum.

Nervi Contuſi, ubi cum his quoque una cutis contuſa, exulcerataque eſt, medicamentum ſiccans, & leviter partes diſſitas contrahens conſtringenſque poſtulant, quale eſt, quod

ex

ex oxymelite, & fabacea farina conficitur, quod etiam dolorem ſedabit, admiſta pice liquida, omnia ſimul bene coquendo; ſiccabit verò adhuc magis injecta ervi farina, aut iryde illyrica.

Recentiores roſaceum cum ovi albumine in principio admovent, deinde vulnus vino temperatę fovent. Si verò ſine cutis affectione nervi contuſi fuerint, oleo aliquo calente quod diſcutiendi vim habeat, ut chamæmelino, irino, roſaceo, habita ſemper totius corporis ratione perfundentur.

De Vulneribus Tendonum.

Vulnerati tendines, quorum ſubſtantia ex nervis, & ligamentis miſta eſt, eadem ratione curantur qua & nervi, ſed medicamentis paulo vehementioribus, ſumpta indicatione à partis naturâ, quatenus enim ligamentorum naturæ ſunt participes, eatenus intus ſenſus acrimonia habetur, at-

que ob id vehementiora, & ſicciora medicamenta ferunt.

De Ligamentorum Vulnere.

Ligamenta nervis, & tendonibus ſimilia ſunt, quatenus, & alba ſunt, & exanguia, & cavitate carentia, in fibras dividantur: harum tamen trium partium curatio diſſimilibus medicamentis fit. Nam Ligamenta, quum præſertim ab oſſe ad os perveniant, validiſſimorum medicamentorum vim tolerant, cum quod ſenſus ſint expertia, tum quod cerebrum non pertingant, ita ut quibuslibet medicamentis ea exiccare ſine offenſione liceat, quæ verò in muſculum ſe inſerunt, tanto reliquis ligamentis magis terrere debent, quanto ſint nervis, & tendonibus minus periculo obnoxia.

De Morſu & Ictu animalium.

De vulneribus quæ maxime per tela inferuntur dictum eſt, ſequitur ut de his dicamus, quæ animalium morſu vel ictu fiunt, è quibus (quum venenata ſint) virus ante omnia foras evocare oportet, ſuctu, cucurbiculis, corniculis, medicamentis attrahentibus, cauteriis, & ſimilibus: deinde vulnus ut reliqua vulnera curare, & ſupervenientibus ſymptomatis, ut antea dictum eſt, occurrere.

Si levior plaga fuerit, poſca calente primo proluitur, & ſuctione expurgatur. Qui verò ſugit, neq; jejunus ſit, nec os aliquo modo vulneratum habeat: ſed & os ipſum vino colluiſſe, & in eo oleum continere debet. Commode etiam tam levibus quã vehementibus morſibus, & cucurbitulæ & cornua admoventur, vicinis partibus leviter ſcarificatis. Juvat ſtatim poſt cucurbitulas animalia parva diſcerpta, intus

adhuc calentia, ut catellos, gallinas, hœdos, agnos, porcellos, plagæ imponere. Sauciatam etiam partem adurere, & aliquando omnino præcidere convenit, ſi fera quæ momordit lethalis fuerit, ut vipera, aſpis, ceraſtis. Commode etiam morſui pro cataplaſmate cinis feculneus ſarmentorum, vel braſſicæ, aceto ſubactus imponitur. confert ſal ſalſamentum illitum cum melle, acetum calidum, in quo nepeta ſit incocta: præter opinionem facit ex viperis Theriaca Andromachi emplaſtri modo impoſitum: item emplaſtrum, ex dictamno, & ſimilibus attrahentibus compoſitum.

Potiones exibendæ ex theriaca, mitridatio, & ſimilibus, cor, & partes nobiles roborantibus. Vomitiones, ut ait Aetius, tepidæ aquæ hauſtu ciendæ, & æger in vigiliis aſſervandus, ſudores movendi, & urinæ purgatio omnibus convenit, & ſi venenum per corpus fuerit diſperſum, ſanguis ſtatim commode detrahitur.

Finis Libri Secundi.

SYNOPSEOS CHIRURGIÆ LIBER III.

De Vlceribus.

DE Vulnerum natura, differentiis, cauſis, ſignis, & curatione breviter diximus, ſequitur ut de ulceribus proprie dictis, eodem ordine diſſeramus: quod utriuſque affectus tanta ſit affinitas, ut vulnera in ulcera ſæpenumero tranſeant.

Quid Vlcus.

Eſt autem ulcus proprie, ut ait Galenus, unitatis ſolutio in parte carnoſa ab eroſione excitata.

Ejus verò Differentiæ ſumuntur, nunc ab ipſius unitatis ſolutionis (quemadmodum & in vulneribus) eſſentia, alias ab ejuſdem ulceris cauſis,

aliquando ab ejus exortu, tempore, ſitu, more, aliquando ab affectionibus præter naturam illi conjunctis, alias ab aliis rebus, ut videre licet apud *Gal. lib.* 2. *meth.*

Vlceris differentiæ ſumuntur ab ipſius

- Eſſentia, quæ in quantitate poſita eſt, unde dicitur
  - Magnum, quia.
    - Longum.
    - Latum.
    - Profundum.
  - Mediocre.
  - Parvum quia
    - Breve.
    - Anguſtum.
    - In ſuperficie hærens.
- Efficiente
  - Interna
    - In parte impacta Cacochymum.
    - Ad partem fluente Reumaticum.
  - Externa
    - Acri medicamento, Igne, aut re ignita — Ambuſtum
    - Atterente, Intertriginoſum.
    - Contagione, Contagioſum.

- Materia
  - Ex qua, ut ex materia antecedente
    - Pituitoſa, Pituitoſum
    - Bilioſa, Bilioſum
    - Melancholica, Melancholicum
  - In qua, ut in parte ſubjecta.
    - Similari, ut
      - Cutaneum in carne, in membranis, in aliis carnoſis partibus
    - Organica, unde dicitur
      - Capitis, oculi, narium, oris, faucium, gutturis, pulmonis, hepatis, inteſtinorum, uteri, ani, pudendi, ſcroti, inguinum, cruris, tibiæ, pedis, muſculi, & aliarum partium.
- Forma ſive figura à qua maxime proprias differentias ſumit *Gal.* Unde dicitur
  - Rotundum,
  - Rectum,
  - Obliquum,
  - Uncum,
  - Sinuoſum,
  - Cuniculoſum,
  - Pampini modo intortum.
  - Æquale, inæquale.
- Exitu
  - Sanabile
  - Lethale
- Tempore
  - Recens
  - Vetus

Situ

- Situ in parte affecta, quatenus ejus pars, aut totum Ulcus
  - Conſpectum fugit.
  - Conſpiciendum ſe præbet.

- Similarium partium, intemperie
  - Simplici, unde dicitur
    - Calidum
    - Frigidum
    - Humidum
    - Siccum.
  - Compoſita unde dicitur
    - Calid. humidum
    - Calid. ſiccum
    - Frig. humidum
    - Frig. ſiccum.

- Ab immoderatione, & intemperie ſimul
  - Phlegmonoſum
  - Oedematoſum
  - Eryſipylatoſum
  - Scyrrhoſum
  - Varicoſum
  - Calloſum, & ſimilia.

De Vlcerum cauſis.

Ulcus alias ab internis alias ab externis cauſis ortum habet. Interna ulceris cauſa vitioſus aliquis ſuccus, ſ. excrementum, eſt, quod vel in toto corpore, vel in affecta, vel in alia corporis parte generatur. Externa verò

verò aut medicamentum valens eſt, aut ignis, & res ignita, aut attritio, aut contagio.

- Cauſæ Ulceris
  - Internæ, ut humores vitioſi, & corrupti propter vitium
    - Totius corporis partis ulceratæ
    - Partis alicujus ad partem affectã excrementa mittentis, ut
      - Cerebri
      - Ventriculi
      - Hepatis
      - Lienis
      - alterius partis.
  - Externæ, ut
    - Medicamentum acre
    - Ignis vel res ignita
    - Attritio
    - Contagio.

De Vlcerum ſignis.

Signa, ad quæ Medicus in ulcerum curatione maxime animadvertere debet, aut affectum, & ejus naturam, aut affectionis exitum demonſtrant. Illa dignoſtica, hæc verò prognoſtica vulgo

vulgo dicuntur. Ulcus igitur ſi in aperto, & propatulo fuerit, & viſu, & tactu adhibito rationis judicio facile deprehenditur. Quod ſi in intimo, & receſſu corporis ſitum fuerit, ex doloris proprietate, ex loci, & ſitus natura, ex accidentibus propriis, ex excrementis, ex his inquam ſimul omnibus, aut ex horum nonnullis (nam in omnibus morbis, notas pathogmonicas ex affectionum conſenſu colligere non licet) ipſum ulcus, & etiam partem affectam (ſi actionis læſæ rationem habuerimus) facile dignoſcemus.

Ulceris interni ſigna diagnoſtica ſumuntur à

- Doloris proprietate, ut ex dolore exulcerante, ſitus & loci natura, quod quædam partes peculiares quoſdam morbos habent ſic nares ozena tentantur pulmonis in ulcere.
- Propriis accidentibus, ſic incurvi ungues pulmonis indicant vitia *aph. 60. lib. 2. prognoſt.*

Ex-

Excrementis
- Excreneſcentia illa quæ ulceri adnaſcitur Græcis ἐϱλκίς, dicitur.
- Fruſtulis tunicæ membranarum aut vaſorum
- Pure
- Sanguine
- Sqamula
- Carunculis
- Cartilagine.

Et quoniam Prænotio ad ulcerum etiam curationem neceſſaria eſt, ideo & de iis ſignis quibus curatu facilia aut difficilia, ſanabilia vel inſanabilia ulcera eſſe prænoviſſe poſſimus, eſt dicendũ.

Ulcerum autem prænotiones potiſſimæ, & maxime vulgares, partim ex ſubjecta parte, partim verò ex humore ad partem influente, deſumuntur, habita tamen ratione ipſius ulceris eſſentiæ (quæ in quantitate poſita eſt) figuræ morborum ulcus comitantium & ſymptomatũ, quæ & viſu, & tactu, & odore, & ſapore deprehendantur. Item partis affectæ temperamenti, formationis, ſitus & virtutis, ipſiusque ægri ætatis, ſexus, & vitæ generis. Item

anni

anni partis, aëris conſtitutionis, & ſimilium.

Si igitur ulcus fuerit parvum, aut mediocre, non rotundum, in parte quieſcere poſſit, curatu facile erit, contra verò ſi vel magnum vel rotundum fuerit ulcus, vel pars ipſa ulcerata, intemperata, aut cacochyma, vel infecta, maligna quadam qualitate, qua humores (alioqui laudabiles) ad ſe fluentes corrumpat: vel eam acria excrementa continuo tranſeant, vel in perpetuo motu poſita ſit: vel humor ipſe qui influit quantitate deficiat aut ſuperet, vel qualitate manifeſta, idque variis modis aut occulte peccet: vel ſi ipſi ulceri morbi curatu difficiles, aut gravia ſymptomata conjungantur.

Accidit itaque ut difficilius Curentur Ulcera

- Magna, Rotunda — Propter ipſius Ulceris — Eſſentiam, Figuram.
- Hydropicorum, Cacoethe proprie dicta pulmonis — Propter partis affectæ — Intemperiem, Malignam qualitatem, Perpetuum motum.
- Senum ob ſanguinis defectum.
- Dyſepulota propter confluxum humorũ — Multorum, Acrium.
- Renum, & veſicę propter excrementi continuo tranſeuntis acrimoniam.

Inflammata, Conjuncta cum — Varicibus, Oſſium corruptione — Propter morbos Ulceri materiam ſuppeditantes.

Sordida, Dolorifica, Circumglabra, Squamoſa, Circumdura, Decolorata, cum febre cõjuncta. — Ob ſymptomata quæ conſequuntur, vel ſubjectæ partis intemperiem, vel humoris ad eam fluentis vitioſam qualitatem, aut quantitatem. Ob has enim tres cauſas Ulcera omnia ægre ſanari ait *Gal.* Nam ob has eaſdem cauſas vel in profundum viam affectant, fiuntque excavata, & fiſtuloſa, vel in altum, ſuperexcreſcente in iis carne, vel in latitudinem ſerpunt.

Sunt

Sunt præterea, & alia ſigna, ex quibus quantum curatio efficiat, quantumque aut ſperari aut timeri debeat intelligi poteſt. Nam bona ſigna ſunt ſomnum capere, facile ſpirare, ſiti non confici, cibum non faſtidire, ſi febricula fuit ea vacare, item habere pus album, leve, non fædi odoris.

Mala ſunt, vigilia, ſpiritus gravitas, ſitis, cibi faſtidium, febris, pus nigrum aut fæculentum, & fædi odoris. Item procedente curatione eruptio ſanguinis: aut ſi antequam ſinus carne impleatur oræ carnoſę fiant: malum etiam eſt ſi ſoluto morbo ſuppuratio exoriatur, ſi rodentium ſenſus in ulcere non eſt, omnium peſſimum animam deficere vel ipſa curatione vel poſtea.

De Vlceris ἀπεριστάτου *curatione.*

Ulcus proprie unitatis ſolutionem in parte carnoſa ab eroſione excitatam eſſe antea dictum eſt; in eo autem duplex

plex vitium neceſſario eſſe nunc dicimus, videlicet unitatis divortium, & cavitatem: quum eroſio ſine cavitate eſſe non poſſit authore Galeno & experientia rationi ſuffragante. Unde medico qui ligitime ulceris ἀ'περιστάτου. curationem aggreditur, duo ſtatim proponuntur ſcopi; prior eſt cavitatis repletio, alter verò ſolutæ unitatis conjunctio atque coalitus. Vtriusque opifex, ſubjectorum corporum comparata ſubſtantia eſt: materia verò ſanguis, quantitate, & qualitate laudabilis.

Subſtantia igitur tum totius corporis, tum partis ulceratæ, ſi temperata eſt, ſui conſervationem poſtulat aëre temperato, cibo, & potu, ſomno & vigilia mediocribus, & temperatis, excrementorum vacuatione, & partis affectæ quiete, cavendo à gravioribus animi pathematis.

Ad quæ omnia attentus ſit neceſſario medicus in ſalubri partis ſtatu ſimilibus conſervando, & in perdito

con-

contrariis cum diæta, tum medicamentis reſtituendo. Sanguis verò laudabilis ſi adeſt, iiſdem rationibus conſervatur, ſi defuerit, alimentis boni ſucci, & copioſis augetur, ſi abundaverit venæ ſectione minuetur: ſi qualitate peccaverit, contraria qualitate emendabitur; exuperantes etiam ſucci ſi qui in ſanguinis maſſa fuerint, convenienti purgatione vacuabuntur. Verum dum natura ex ſanguine ipſum ſpargendo, apponendo, agglutinando, adſimilando, cavitatem producta carne implet, duplex neceſſario excrementum naſcitur, alterum humidius (ἰχώρ appellatur) alterum verò craſſius (& ῥύπος dicitur) humidius humidum reddit ulcus, craſſius verò ſordidum, utrumque quum præter naturam ſit, & ejus actionem impediat, ſuo contrario tollendum eſt.

Humiditas igitur exiccanda erit, & ſorditudo detergenda; utraque autem commode fiet medicamento ſar-

ſarcotico, quod modice detergit & ſiccat primo gradu, vel ita ut ne nimis calefaciat. Sed hujus magna eſt latitudo in humiditate, & ſiccitate, caliditate, & frigiditate. Thus enim, & hordei farina, & fabacea, minus, & exſiccant, & detergunt: reſina vero terebinthina abietina, mel deſpumatum, mel roſ. pompholix, paulo potentius agunt; multo adhuc vehementius ervi farina, ariſtolochia, iris, myrrha, oppoponax, & ſimilia, quorum omnium convenientem, & legitimum uſum deprehendet prudens medicus, ſumpto conſilio ex totius corporis, & partis ulceratæ natura, ejuſdemque partis ſitu, formatione, & virtute, item ex humiditatis, & ſorditiei copia. Corporis enim temperamentum quanto eſt humidius, tanto quoque minus ſiccum medicamentum poſtulat: & partes internæ vel acute ſentientia non tam vehementia ferunt medicamenta, quam externæ, aut obtuſiores.

Vlcus verò quod eſt humidius, medicamento quod magis ſiccet eget, nam ut natura partis ſimilia, ita ulcus contraria poſtulat. Ad hæc in ulceribus internis, ad medicamenti proprietatem reſpiciet etiam medicus, in quibus ea eligenda ſunt medicamenta, quæ animalis naturæ familiaria ſunt, & nullam viſceribus noxam inferunt: contra verò fugienda, ut copioſe demonſtrat *Galenus lib.* 4. *meth.*

Repletum verò ulcus tegendum eſt Cicatrice, quæ nihil aliud eſt quam calloſa caro pro cute inducta: quæque, non aliter quam caro, opus naturæ eſt, à medico adjutæ, dum pleno ulceri medicamenta carnem citra morſum, & eroſionem ſiccantia, & reprimentia admovet: hujuſmodi ſunt aloe, plumbum uſtum, galla immatura, malicorium, carta papiracea uſta, anethum uſtum, cucurbita ſicca & uſta, ſanguis draconis, molybdena, lythargyros, pompholyx, æs uſtum,

ſqua-

ſquama æris, cadmia vino elota, & ſimilia, de quibus copioſe *Galenus lib.* 4. *de comp. aph.*

In horum etiam uſu indicatio ſumitur à natura partis, quæ quo ſiccior fuerit, eo ſicciora medicamenta poſtulat.

De Vlcerum, quæ graviori incommoditati conjuncta fuerit, curatione.

De Ulceris ἀπεριστάτου curatione diximus, supereſt ut de eorum ulcerum curatione quæ cum aliis præter naturam affectionibus conjuncta ſunt. breviter aliquid dicamus. Junguntur autem ulcera aut ſuis cauſis efficientibus, aut aliis morbis, aut ſymptomatis, quæ tria, ulceris ipſius curationem niſi tollantur, impediunt, habent enim curationem aut illius ſine quo non, aut urgentis. Cauſa igitur effectrix ulceris ſi adeſt, ab ea incipienda

pienda curatio eſt, hanc aut internam, aut externam eſſe ſupra diximus.

Externa nulla arte ut tollatur eget, interna verò difficilius tollitur, eſt enim ſoboles vitioſi ſucci, qui aut in toto corpore, aut in parte affecta (propter ejus vitium) aut aliis partibus, ut in cerebro, hepate, liene vel alio quovis membro, gignitur, aut propter manifeſtam qualitatem, ut intemperiem calidam, frigidam, humidam, ſiccam, aut propter malignam, ut in iis ulceribus quæ proprie cacoëthe dicuntur: ſi igitur in parte intemperies fuerit, ea quam primum ſuo contrario amovenda, calida quidem frigidis, humida vero ſiccis: & contra.

Quod ſi vitio aliquo maligno partis humores ad eam fluentes corrumpantur, ibique ulcus cacoëthes excitaverint, humorum fluxum primo modis omnibus impedire, deinde partem ipſam affectam, citra exaſperationem mordicationemque exſiccare oportebit:

tebit: quod accurate fieri non poteſt ignorante medico, quem affectum admotum medicamentum oſtenderit: commode igitur ab erodentibus, & aſtringentibus incipiemus, quorum vehementiam ulceris ſordes & humiditas obtundent. Et quoniam horum medicamentorum magna latitudo eſt, attendendum erit, quantum primus eorum uſus humiditatis in ulcere deſiccaverit; vel ſi ſordes in eo ſint, quantum harum quoque abſterſerit, atque ita ſecundum tertiumque uti illo debebimus, donec parvum, & ſiccum ulcus apparuerit, tum enim alio medicamento ejuſdem quidem ſpeciei, ſed priore imbecilliore, erit utendum, quoad nativa partis ſiccitas reſtituta ſit. Quod ſi hoc medicamentis fieri non poſſit, totam partem affectam ſcalpere & incidere, vel adurere igne, aut medicamentis cruſtam inducentibus, cogimur, juxta vetus decretum: Quæ non ſanant medicamenta, ſanant ferrum, quæ ferro non curantur, ignis curat.

Si verò non vitio partis, ſed propter humorum vel multorum vel acrium confluxum, ulcus ortum fuerit, id dyſipulotum propriè appellatur: quod non ante curationem recipiet, quam ejus etiam cauſæ ſublatæ fuerint. Plenitudo igitur ſi in corpore fuerit, quam primum venæ ſectione tollenda erit. Quod ſi corpus cacochimum fuerit (cujuſque partis occaſione id acciderit) purgandum erit medicamentis convenientibus per loca conferentia, ipſæ deinde partes, quarum occaſione corrupti humores ad ulcus influunt, percurandæ: mox ad ulceris ipſius curationem accedendum; curabitur autem medicamentis citra morſum exiccantibus, quemadmodum & ulcus cacoëthes.

Ulcus verò cum morbo qui ipſum fovet conjunctum, ut cum inflammatione, cum varicibus, aut cum alio ſimili, non ante curari poteſt quam morbus ille, qui rationem habet ejus ſine quo non, ſanatus fuerit.

Sepe

Sepe etiam ulcus jungitur ſymptomatis, quæ aliquando tam gravia ſunt, ut omnem medici ſolicitudinem ad ſe neglecto ipſo ulcere convertant, & tum urgentis rationem habent: ejuſmodi eſt Dolor, qui & fluxionem (à qua & ipſe rurſus augetur, dyſepulotum ſit ulcus) excitat, & inflammationem, vel eryſipelas accerſit, & etiam ſæpe convulſionem, animi deliquium, & ſimilia: ideo modis omnibus (quemadmodum, & in tumorum curatione diximus) eſt demulcendus.

Sordes copioſiores ſi in vulnere fuerint, detergentibus tolluntur, quemadmodum, & humiditates exiccantibus. Carnis vero excreſcentiæ acribus, & demolientibus calidis, & ſiccis medicamentis tolluntur.

Ulceris labra ſi calloſa & dura fuerint, exciduntur ad ſanam uſque partem: vicinæ verò ulceris partes decoloratæ ſcarificantur.

Idem omnino de reliquis cauſis,

morbis & ſymptomatis ulceribus conjunctis (quæ ipſorum ulcerum curationem impediunt) eſt cenſendum.

SYNOPSEOS CHIRURGIÆ LIBER IV.

De Fracturis.

DE carnoſarum partium vitiis quæ manus auxilium deſiderant diximus: nunc ad ea quæ oſſibus accidere conſueverunt (in quibus præcipue veteres medici exercitati erant) veniam. Omne autem Os ubi injuria acceſſit aut frangitur, aut loco movetur, aut vitiatur.

Frangitur autem os, dum ejus unitas ſolvitur à cauſa externa findente, ſcindente, rumpente, collidente vel forante.

De

De Fracturæ Differentiis.

Fracturæ autem differentias (quamvis, & plures ſint & varia nomina ſortiantur) duas tantum conſtituit Gal. ex mente Hipp. Prior eſt, quando os per tranſverſum frangitur, altera quando ut lignum in longitudinem finditur. Celſus verò tertiam quæ per obliquum fit, addit.

De Fracturæ Cauſis.

Fracturæ cauſæ quatuor maxime generales ſunt, Prima eſt corpus durum, & grave contundens. Secunda corpus acutum incidens. Tertia caſus ex alto collidens. Quarta luxatio contorquens.

De Fracturæ Signis.

Quoniam verò affectionis notitia ad ejus curationem neceſſaria eſt, ideo

de notis quibus fractura dignoſcitur eſt dicendum. Deprehenditur autem os fractum ſenſuum judicio, nam & partes oſſis ſeparatæ reperiuntur, & figura inæqualis, eſt membri, quod dum manu varie tractatur, ſtrepitus ex ipſorum oſſium colliſione auditur; æger verò à cauſis frangentibus laceſſitus dolorem in parte affecta (cui haudquaquam inniti poteſt) ſentit. Nec ſolum fracturæ dignotio ad ejus curationem medico neceſſaria eſt, ſed & qualia ex fracturis pericula immineant, & quam diuturna earum curatio futura ſit tum etiam noviſſe oportet, ut & in his curationis longitudinem, in illis verò paucam ſpem & multa pericula prædicere atque omnem ubique calumniam effugere poſſit.

In Fracturis periculum imminens deprehenditur ex ipſius oſſis fracti magnitudine, figura, connexione, & ſitu: ex fracturæ genere, & magnitudine, item ex morbis, & ſymptomatis fra-

fracturam ipſam concomitantibus. Quo fit ut periculoſæ ſint fracturæ quoties oſſa fracta extra eminent, præſertim quum ea & magna ſint, & multum medullæ habuerint, & quæ ſimul vulnerantur multa ſunt, & magni momenti, ut nervi, muſculi, & venæ. Periculoſa etiam fractura eſt juxta articulos, aut in ipſis oſſium capitibus. Periculoſior quoties oſſa fracta in interiorem partem flectuntur, & vergunt.

Fractura item magna periculoſa eſt. Periculoſa etiam, quoties oſſa fracta occultata ſunt, aut in plura fragmenta diviſa. Item quando cum partium vicinarum inflammatione, cum nervorum diſtentione, cum febre acuta, aut cum gravibus aliis ſymptomatis conjuncta fuerit.

Diuturnitas curationis fracturæ intelligitur ex fractorum oſſium temperamento, ex magnitudine cum oſſium, tum fracturæ, ex victus ratione. Unde accidit ut oſſa quo duriora

aut ſicciora fuerint, eo difficilius ferruminentur, contra quo molliora aut humidiora, ut putria oſſa, facilius, quo etiam majora oſſa fuerint eo longius tempus ut coaleſcant poſtulant, ut os cruris, quod non ante quinquaginta dies conglutinatur: oſſa verò tibiæ, & brachii breviori tempore coaleſcunt, nimirum quadraginta diebus. Maxilla autem, jugulum, pectus, os ſcapularum, coſtæ, ſpina coxarum, os tali, calx, planta, ante vigeſimum diem (ut ait Celſus) ſaneſcunt.

Remorantur etiam oſſium glutinationem alimenti viſcidi inopia, frequens aquæ calidæ perfuſio, eorumque quæ fracturæ admoventur, faſciarum, ſpleniorum, & ferularum crebra mutatio, fracturæ nimia coarctatio, & præpoſterus, vel inordinatus, membri affecti motus, anni tempus, regio, & ſimilia.

De

De Fracturæ Curatione.

Præcipuus in fractura curanda medici ſcopus ſolutarum oſſis partium unitio eſt, quæ ſi propter ſiccitatem per ſe fieri non poſſit, reſtat, ut alterius interventu fiat. Unitio autem illa quamvis naturæ opus ſit, non ante tamen fieri poteſt, quam diſtractæ & divulſæ oſſis partes à medico corrigantur, & in directum conformentur. Ut illa conformatio fiat, & facta conſervetur, quatuor medico operationibus opus eſt, quarum Prima membri extenſio eſt. Secunda oſſis fracti coaptatio. Tertia debita faſciatio, & medicamentorum applicatio. Quarta deligati membri immobilis, & arcta diſpoſitio: ſervata in his omnibus ea figuratione, & formâ, quæ & muſculos minime diſtorqueat, & quamminimum dolorem afferat. Sed quoniam naturæ beneficio os fractum, à medico in directum coaptatum, ex proprii ejus alimenti ſuperfluitate, pro-

ducto callo, circumalligatur, ideo ea victus ratio ſervanda eſt, quæ tantum & talem influere ſanguinem oſſibus præparet, quantus, & qualis generando callo ſit oportunus.

Membri fracti Extenſio (quæ omnem conformationem præcedere debet) fit aut miniſtrorum manibus, ſi parvum fuerit membrum: aut laqueis circumpoſitis: aut una cum iis etiam inſtrumentis, cujuſmodi nos Hippoc. docuit ἀντίτασιν oſſium facere.

Poſtea verò quum abunde retracta oſſa fuerint, nec ullus ſuperſit metus, ne ſe in adducendo tangant, tum ambabus manibus utrumque membrum comprehendere, & oſſa in directum conſtituere, & ſicubi aliquod periculum ſubvenerit, corrigere (cavendo ne oſſis fracti eminentiæ refringantur) vincula quæque ſenſim remittere, ac muſculis ipſis deductorum in idem commiſſionem permittere, oportet.

Nec ſolum os fractum conformaſſe, ſed etiam ita conformatum, prorſus

ſus immotum conſiſtere, neceſſe eſt, quod fiet Deligatione, quæ neque compreſſerit, neque gravet, neque laxa ſit, illita prius parte cerato molli, ut Hippocrates, & Galenus volunt, ut Recentiores, oleo roſato tepente, vel mirhino, vel maſticino, & aliquando maſtiche pulverata aſperſis.

Tota verò deligatio deinceps fiet, primo faſciis, quæ ab Hippoc. ὑποδεσμίδες appellantur, deinde linteis quæ Splenia dicuntur, cum faſciis extrinſecus circundatis (à Græcis, ἐπιδεσμίδες, dicuntur) deinde ferulis, poſtremo fimbriis, quibus veluti habenis ferulæ ipſæ continentur.

Sint autem faſciæ tam, primæ quam ſecundæ, ex linteo leves, tenues, molles, mundæ, ſine ſuturis, ſine emittentiis, validæ, non aridæ, ſed ſucco convenienti lotæ, niſi ubi membra inæqualia ſunt, tum enim anguſtæ utiliores ſunt, quoniam rugas non contrahunt, & totum membrum, quod circundant, con-

tin-

tingunt, erunt etiam tam longæ, ut os repoſitum firmiter contineant, quæ ex his in deligando omnium primum injiciuntur, quæque & partem affectam immobilem conſervant, & ab eodem repellendo inflammationem arcent, aut, duæ ſunt, aut tres, quarum Prima circa fracturam ter voluta ſurſum verſum feretur. Secunda ab eadem fractura priori adverſa deorſum devolvetur. Tertia verò ab inferiori parte ſurſum ſupra utraſquè priores convolvetur. Nonnulli vero unica faſcia duobus initiis circundata totam hanc deligationem efficiunt.

Ad hujus verò prioris deligationis atque etiam fracturæ ſtabilimentum, & detentionem Hippoc. ſubſidium excogitavit, nimirum ut adhiberentur ſplenia cerato humido illita; quæ longitudine æqualia ſint, latitudine trium aut quatuor digitorum; craſſitudine verò triplicia aut quadruplicia, quæ quum ad directionem adhibe-

hibemus, eorum longitudinem, ex circuitione, latitudinem autem & craſſitudinem ex defectu exiſtimamus.

Faſciæ vero illæ quæ extrinſecus ſupra plagulas injiciuntur, duæ omnino æquales ſint neceſſe eſt, quæ, ut totum membrum ſicut acceperunt conſervent, ex adverſo inter ſe ita diſtributionem facient, ut altera ab inferiori parte ſurſum dextrorſum, altera à ſuperiori deorſum ſiniſtrorſum convolvatur.

Deinde Ferulæ ſuperaccomodandæ ſunt, quæ fiſſæ circumpoſitæque, oſſa in ſua ſede contineant, ac deligationem etiam ſtabiliant: quarum uſus ante ſeptimum diem apud veteres nullus erat, propter inflammationis metum. Recentiores tamen (nulla inflammatione urgente) vel primo die ferulis commode utuntur.

Sint autem ferulæ leves, æquales, in extremitatibus ſimæ, ſtupa aut lana involutæ, minores hinc inde quam deligatio ſit, & in quam partem fractu-

ra

ra inclinat, latiores atque valentiores, non minore quam digiti ſpatio invicem diſtantes, cavendo ne ſupra articulos, aut oſſium extuberationes imponantur.

Ferulæ verò fimbriis ſive habenis (quæ in tota deligatione poſtremum locum occupant) ad modum laquei nautici volutis, aptiſſime continentur.

Deligatum ad hunc modum membrum ita collocare oportet, ut figura, à dolore maxime aliena, in ejus depoſitione ſervetur, quæ etiam figuræ ratio in ejuſdem membri fracti retractione, coaptatione & deligatione diligenter obſervari debet.

Deligationem tertio quoque die (quo ad fracturam ferulæ ſuperaccommodentur) reſolvere jubet Hipp. & calida aqua locum affectum perfundere, ut humores in fracta parte contenti qui diſſipatione egent (ne vel dolorem vel pruritum excitent) exinaniantur. Cum verò ab omnibus ſymptomatis fractura libera fuerit, &

feru-

ferulas circumvincere, & ex majori intervallo deligationem ſolvere, atque inverſos faſciarum circumductus laxiores facere libebit.

Victus autem ratio ad producendum callum oportuna erit, ſi in principio uſque ad diem decimum (quoniam & tum inflammatio, & alia ſymptomata magis imminent) tenuior, & parcior fuerit; à vino itaque & carne tum abſtinendum eſt, & obſoniis tenellis & mollibus, ut ptiſana, beta, malva, atriplice, blito, cucurbita, piſcibus ſaxatilibus, & ſimilibus alimentis, utendum. Eodem etiam tempore, & venam aliquando incidere, & per ventrem ſupervacua expellere conveniet. At quo tempore callus gignitur, & creſcit, ægri liberalius reficiendi ſunt cibis boni, & copioſi ſucci, ex quibus bonus, tenax, & viſcidus humor ipſius calli materia gignitur: ut alica, frumento cocto, pedibus hœdorum, vitulorum, arietum, & alimentis ſimilibus.

Ju-

Juvant etiam ad calli promotionem, & auctionem, medicamenta quęcumque emplaſticam ſubſtantiam habent, & modice calefaciunt. Contra verò callum diminuunt, quæcumque digerendi vim habent. At callum productum conſervant ea,quæ cruentis vulneribus adhibentur. Callum autem generari indicabunt faſciolæ ſi nullo oborto vulnere, cruorē referant.

Quod ſi fracturæ vulnus conjunctum fuerit, victus ratio magnitudine exquiſita conſtituenda eſt, majorque vulneri quam oſſi cura agenda. Si ſanguis nimium profunditur, ſiſtendus, ſi verò parum fluxerit, mittendus, oſſicula refracta, & pungentia eximenda: eminentia autem ſi retuſa ſint in ſuas ſedes danda (idque vel antequam pars inflammatione occupetur, vel eadem jam finita) ſi acuta ante præcidenda, ſi brevia ſcalpro limanda: tum (modo pars tuto intendi poſſit) accondenda, vel manu, vel volſſella. Pars laxior deliganda, & ſpleniis deinde incur-

curvanda, Splenia autem ſint vino imbuta, vel auſtero vel nigro, æſtate potiſſimum. Quin etiam medicamenta omnia exiccantium, numero eſſe debent. Seroſis tardius utendum. Phlegmone ſi oriatur remed. lib. 1. commemoratis occurrendum.

Si Contuſio cum fractura extiterit, pars ne gangræna corripiatur ſcarificanda, ipſi verò gangrænæ, & ſerpenti putredini (ſi jam invaſerit) convenienter occurrendum.

Si Dolor fracturæ conjunctus fuerit, ſolvetur deligatio, & parti dolenti lana oleum, & acetum, & ſimilia admovebuntur. Pruritus verò ſi quis exorietur, aquæ temperate calidæ perfuſione tolletur.

Quæ autem ſint cauſæ fracturæ Calvariæ, quæ itèm differentiæ, quæ ejus ſigna, tam dignoſtica, quam prognoſtica, & quæ ejuſdem particularis curandi ratio, ex Hippocratis lib. d. vul. capitis breviter diſces, de qua re vide etiam Galenum Celſum & Paul.

Finis Libri Quarti.

SYNOPSEOS CHIRURGIÆ LIBER V.

De Luxationibus.

QUum luxationes fracturis proximæ ſunt, ſitque de fractis oſſibus dictum, ſupereſt ut de luxatis aliquid etiam breviter dicamus. Eſt autem luxatio articuli ex proprio ſinu in alienum prolapſus cum motus voluntarii læſione.

De Luxationis differentiis.

Luxationum differentiæ duæ ſunt, majoris tantum, & minoris ratione differentes, nam oſſis caput articulusve, vel prorſus è ſuo ſinu excidit, & Luxatio dicitur, vel aliquatenus duntaxat emotus eſt, & uſque ad tuberculum, è ſinu elapſus, appellaturque Subluxatio.

tio. Utrumque genus modis quatuor maxima ex parte fieri poteſt, nempe in partem priorem, vel poſteriorem, vel in alterutrum latus, id eſt, interiorem vel exteriorem: quibus nonnulli ſuperiorem & inferiorem addunt, propterea quod ſex ſint circa omnem de articulationem loca.

De Cauſis Luxationis.

Luxantur autem oſſa, vel à violenta tenſione, vel à violento impulſu, vel propter laxata ligamenta, idque facile, ſi ſinus non alte deſcenderit, vel ſupercilia habuerit retuſa, aut exigua, aut confracta, ſi copulæ laxiores aut longiores, vel aliæ partes quæ juncturam circumſtant humidiores aut imbecilliores fuerint, vel ſi ipſum corpus ſit extenuatum.

De Luxationis Signis.

Signa quibus luxatio, & univerſa ejus

ejus natura omnino cognoſcitur, aut dignoſtica ſunt aut prognoſtica.

Diagnoſtica verò quæ & viſu & tactu affectionem oſtendunt, vel omnium luxationum communia ſunt, vel cujuſque propria. Communia quidem ut ea parte in quam os prorupit tumor, ea ſinus, à qua receſſit, ita ut pars ſibi diſſimilis fiat, motus voluntarius lædatur, & dolor circa articulum ſentiatur. Propria verò cujuſque luxationis ſigna ſunt, quibus ſingulæ luxationes particulariter deprehenduntur, de quibus vide Hippocratem, & ejus fideliſſimum interpretem Celſum.

Prognoſtica autem luxationis ſigna ea ſunt ex quibus vel periculoſam, & curatu difficilem, vel lethalem eſſe luxationem deprehendimus, hæc ex oſſium luxatorum inclinatione, & luxationis magnitudine deſumuntur: item ex articulorum figura ex ipſius luxationis cauſis, ex morbis luxationi conjunctis, ex ſymptomatis luxationi ſupervenientibus, ex luxationis tem-

tempore, atque ex corporis habitudine, ita periculoſæ ſunt

Luxationes vertebrarum in partem interiorem, propter nervorum compreſſionem, & gravia alia ſymptomata.

Luxationes cum oſſium denudatione & ulcere, propter convulſionem, dolorem, gangrænam, vel ſyderationem.

Luxationes partibus principibus vicinæ, quo enim ejuſmodi partibus viciniores fuerint luxationes eò periculoſiores ſunt.

Articulorum, variorum, diſſimilium, inæqualium, & multiplicium, & in Partibus carnoſis.

Luxationes magnæ, ob Articulorum figuram, in cubito quam in genu Luxationes deteriores.

Quæ habent Cauſam internam, id eſt, humorem ligamenta dearticulationis, & vicinas partes laxantem.

Quæ reſpectu Temporis Veteres ſunt quoniam caro in acetabulum ingreditur, & caput articuli, in loco in quem excidit callum facit.

De Curatione Luxationis.

Quum luxatio in vitiato partium ſitu poſita ſit, ejus ſanatio vitiatæ poſituræ emendatio erit, quod, etſi natura præſtare non poteſt, medicus tamen poterit, extendendo primum luxatum membrum, quod deinde repente convenienti deligatione circumdet, & appoſite deponat; ne rurſus è ſua ſede articulus prolabatur. Robur partis interim admotis medicamentis & convenienti alimento conſervandum erit, & ſupervenientia ſymptomata modis omnibus árcenda. Omnes autem articuli, dum adhuc calidi ſunt, reponi debent, vel ſaltem quam citiſſime ante inflammationem: quæ ſi partem occupaverit, quieſcendum, donec finita fuerit. Quod ſi inveterata fuerit luxatio, mollietur fotu remolliente, & laxante, ante repoſitionem.

Extenſio partis luxatæ fit, (ut ante dictum eſt) vel miniſtrorum manibus

vel

vel laqueis, vel una cum iis, etiam inſtrumentis. Membri Extenſionem ſequitur articuli repoſitio; in qua medicus conſiderabit, undenam articuli ipſius exceſſus inceperit, quomodo progreſſus fuerit, & quo finem fecerit, atque ab exceſſus fine reditus principium faciens, inde retro eadem via ad principium uſque luxationis regreditur. Tum cerato reſinato (ut repoſita pars immota conſervetur, & roboretur) & plagulis, & linteis mollibus, non paucis, neque nimis compreſſis, (nam conſtrictio magis mollitudine linteorum quam compreſſione facienda eſt) ita eſt articulus deligandus, ut quo receſſit pars, inde urgeant atque propellant faſciæ, & unde receſſit, laxæ eo loco ſint, ut volunt Hippocrates, & Galenus.

Recentiores repoſitam partem affectam roſario, ſtupis, linteis multiplicibus, ovorum albuminibus perfuſis, faſciis poſca madentibus, longitudine & latitudine convenientibus, & ali-

quando ferulis ex corio vel denſa papyro paratis, roborant, atque retinent; eandem circiter ſeptimum diem ſolvunt (niſi ſymptoma aliquod, ut inflammatio, eam antea ſolvere coegerit) & aqua modice calida fovent, cui deinde emplaſtrum ex polline, pulvere rubro, & ovorum albuminibus paratum, admovent: & membrum ipſum figura decenti, à dolore maxime aliena in quiete ex Hippocratis conſilio collocant.

Victu autem tenui in omnibus articulorum repoſitionibus uti (præſertim ſi valentioris articuli caſus fuerit) ad ſeptimum uſque diem eodem loco jubet Hippocrates. Celſus verò vel triduo, vel interdum quinque diebus à cibo abſtinere conſulit, metu nimirum inflammationis, qua finita pleniore victu uti tuto licebit.

Atque hæc de ſimplici luxatione. At ſi ipſi Cauſa interna conjuncta fuerit, ut humor ligamenta laxans, repoſitus articulus circumcirca medica-

dicamentis exiccantibus diu comprehendendus eſt. Si verò Dolor conjungatur, dolor in primis erit ſedandus, admota lana ſuccida ex hydreleo modice calente,& pauco aceti. Si vero Inflammatio ſupervenerit, ipſi ante omnem molitionem eſt modis omnibus occurrendum. Febris autem ſi affuerit, victus ratione, & ſi opus fuerit venæſectione, & purgatione eſt oppugnanda.

Quod ſi Vulnus ipſam luxationem comitetur, ante omnia vulneris ratio habenda eſt, medicamentis admotis, non tam glutinantibus, & cruentis, quam lenientibus, ob convulſionis tumorem: quoniam in miſtis, & conjunctis affectionibus, curatio quoque miſta, adhibenda eſt.

Si verò Luxatio, & Fractura ſimul eandem partem infeſtaverint, jubent recentiores luxatum prius ſi fieri poteſt reponere, deinde fracta oſſa coaptare, quod ſi id minime fieri poſſit, fracturę coaptationem prius molie-

mur, qua confirmata luxati articuli repoſitionem aggrediemur.

Finis Libri V.

SYNOPSEOS CHIRURGIÆ LIBER VI.

De Carie, ſeu Oſſium Vitio.

UNitatis ſolutio ab eroſione excitata, in carnoſis quidem partibus, ulcus proprie dicitur, in oſſe verò τερηδὼν, id eſt, *Caries*, quam præcedere ſolet ipſius oſſis aſperitas vel pinguedo, vel abſceſſus (qui ad oſſis corruptionem aliquando etiam ſequitur) has autem oſſis affectiones ejuſdem nigrities quandoque etiam ſequitur.

Cariei Cauſa humor eſt acris os ipſum erodens, vel in ipſo oſſe putreſcens, vel ad ipſum fluens, ex superna-

tis

tis cancris, fiſtulis malignis, vel vetuſtis, & gravibus ulceribus.

Oſſis nigrities ex febre & dolore deprehendetur, quæ ubi mediocria ſunt illa alte deſcendiſſe non poteſt, ex ſcobe adacta terebra manifeſtior fit.

Abſceſſus verò ejuſdem priuſquam corruptionem contrahat, cognoſcitur ex ſanie, ex ſorde præterea tenuiore, non craſſa, non unguinoſa, copioſa, & majore vi ſcaturiente, quam pro ulcere. Ad hæc ulceris oræ magis diſſident, & ægrius coaleſcunt.

Caries autem ſpecillo tenui in foramen demiſſo deprehenditur, quando magis minuſveintrando vel in ſummo cariem eſſe vel altius deſcendiſſe teſtatur.

Periculoſa caries eſt in oſſe capitis, in coſtis, in oſſe pectoris periculoſiſſima.

In cariei autem Curatione ante omnia os nudare ulcere exciſo oportet, & ſi latius ejus vitium eſt quam ulcus fuit, carnem etiam ſubſecare, donec

integrum os undique pateat neceſſe erit, tum eodem momento, ſi fieri poteſt, quod pingue eſt, nigrum, aſperum, aut carioſum (ubi vitium in ſummo oſſe eſt) ſemel iterumve ſatis eſt admoto ferramento urere, aut impreſſo audacter ſcalpro eradere, donec aliquid cruoris oſtendatur, & os ipſum vel album vel ſolidum apparuerit. Quod ſi caries altius deſcenderit, os crebris foraminibus, quæ altitudine vitiò æquent, terebrandum. Tum in ea foramina demittenda candentia ferramenta ſunt, donec inde ſiccum os ex toto fiat. Simul enim per hæc, & reſolvitur ab inferiore oſſe, quodcunque vitiatum eſt, & is ſinus carne replebitur, & humor, aut nullus poſtea eo fertur aut mediocris. Uſque adeo enim exiccare locum oportet, ut oſſis pars vitiata abſcedat, quod egregie præſtabunt medicamenta cephalica, de quibus copioſe *Gal. lib.* 1. *de comp. ph. g.*

Oſſium etiam corruptioni, & cari-

ci

ci paſtilli Paſionis medentur, quæ vitia, oleo fervente, aquis (aquas fortes vocant) & mollioribus cauteriis aliquando etiam excidunt.

At os quod vitiatum eſt, totum excidere oportet. Exciduntur fere oſſa in capite, pectore, & membris, nunc ſcalpro, nunc terebra, nunc modiolo, quorum omnium ratio à Celſo, & Galeno & Paulo tradita eſt.

Finis hujus Libri.

IN-

136

INDEX LIBRORUM

hoc opere

CONTENTORUM.

Lib.		Pag.
I.	*De Tumoribus.*	5
II.	*De Vulneribus.*	57
III.	*De Ulceribus.*	91
IV.	*De Fracturis.*	116
V.	*De Luxationibus.*	124
VI.	*De Carie, ſeu Oßium Vitio.*	132

FINIS.

3.7.617

137

37.617

Digitized by Google

005638572

Digitized by Google

Digitized by Google